

Utvärdering av referensgruppsverksamhet för familjer med utmanande barn

**En brukarorienterad utvärdering av S:t Karins stads
pilotprojekt Viikari-gruppen**

Marie Bergman

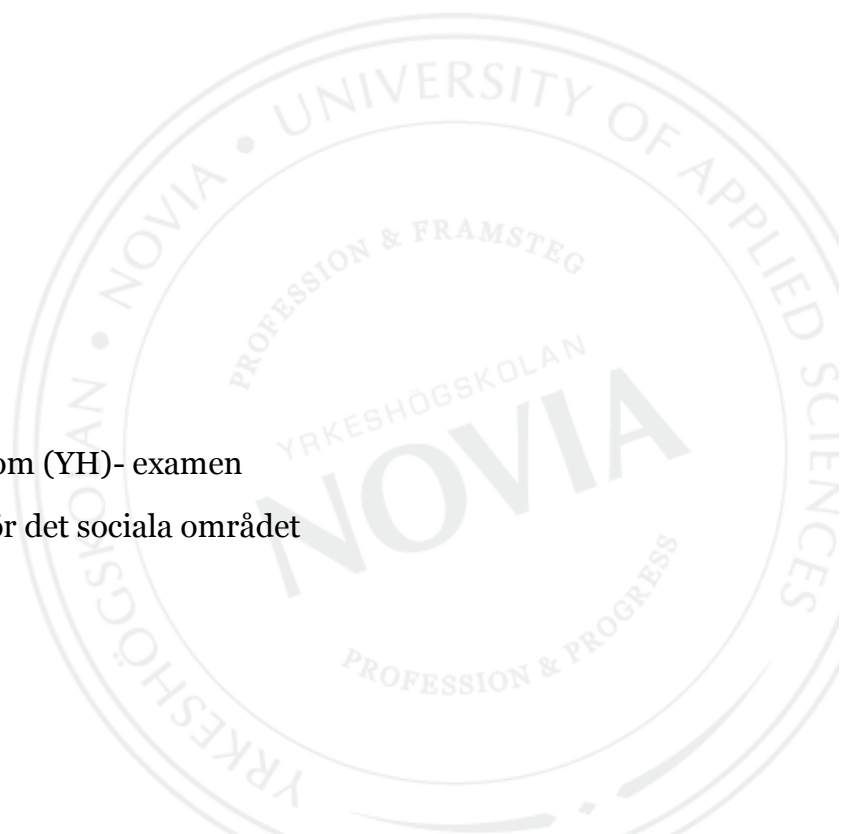
Elin Magnusson

Ann-Sofi Vinberg

Examensarbete för socionom (YH)- examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Åbo 2014

EXAMENSARBETE

Författare: Marie Bergman, Elin Magnusson och Ann-Sofi Vinberg

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Åbo

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete bland barn och familjer

Handledare: Gunilla Björklund och Susanne Davidsson

Titel: Utvärdering av referensgruppverksamhet för familjer med utmanande barn. En brukarorienterad utvärdering av S:t Karins stads pilotprojekt Viikari-gruppen.

Datum 05.05.2014   Sidantal 57   Bilagor 8

Abstrakt

I detta examensarbete utvärderas en referensgruppverksamhet för familjer som anser att vardagen med barnen känns utmanande. Examensarbetet är en brukarorienterad utvärdering av S:t Karins stads pilotprojekt Viikari-gruppen. Syftet med examensarbetet är att utvärdera verksamheten i referensgruppen utgående från två familjers upplevelser och erfarenheter av gruppen. För att uppnå syftet ställs två stycken frågeställningar om ifall och hur familjen upplever att Viikari-gruppens verksamhet stöder dem i föräldraskapet. Därefter följer en utvärdering samt diskussion om hur man kunde utveckla verksamheten. Vi har för genomförande av utvärderingen valt att använda oss av kvalitativa metoder, bland dem frågeformulär och intervjuer. Utvärderingen har uppnått sitt mål i och med att frågeställningarna i arbetet har besvarats med hjälp av familjernas aktiva deltagande i utvärderingarna. Familjerna anser att referensstödet som erbjuds i Viikari-gruppen stöder dem i föräldraskapet genom praktiska råd för vardagen samt en känsla av samhörighet. Genom gruppen har föräldrarna fått träffa andra familjer i en liknande situation, fått nya kontakter och bekräftelse på att de har alla förutsättningar att vara bra föräldrar. De ansåg att verksamheten kunde utvecklas bl.a. genom att utöka verksamheten med flera träffar, utnyttja veckoslut för träffarna och genom att få papporna/män med i verksamheten.

Språk: Svenska

Nyckelord: utvärdering, utmanande barn, referensstöd

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Marie Bergman, Elin Magnusson ja Ann-Sofi Vinberg

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaalia, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Sosiaalipedagoginen työ lasten ja perheiden parissa

Ohjaajat: Gunilla Björklund ja Susanne Davidsson

Nimike: Haastavien lasten perheille suunnatun vertaistukiryhmätoiminnan arviointi. Kaarinan kaupungin pilottiprojektin, Viikari-ryhmän käyttäjälähtöinen arviointi.

Päivämäärä 05.05.2014

Sivumäärä 57

Liitteet 8

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä arvioidaan vertaistukiryhmän toimintaa, joka on tarkoitettu perheille, joiden mielestä arki lasten kanssa tuntuu haastavalta. Opinnäytetyö on käyttäjälähtöinen arviointi Kaarinan Kaupungin pilottiprojektista, Viikari-ryhmä. Opinnäytetyön tavoitteena on arvioida vertaistukiryhmän toimintaa ryhmään osallistuneen perheen elämysten ja kokemusten pohjalta. Tavoitteen saavuttamiseksi esitetään kaksi kysymystä liittyen siihen, kuinka perheet kokevat Viikari-ryhmän toiminnan tukevan heidän vanhemmuuttaan ja kuinka toimintaa sekä arviointia voisi kehittää.

Arvioinnissa käytetään laadullisia tutkimusmenetelmiä, joihin sisältyy perheille lähetetty kyselylomake ja perheiden haastattelut.

Arviointi saavuttaa tavoitteensa ja vastaa työn kysymyksenasetteluun perheiden aktiivisen arviointiin osallistumisen kautta. Vanhemmat uskovat, että Viikari-ryhmän vertaistukiryhmä tukee heitä arjen vanhemmuudessaan käytännön neuvojen avulla. Ryhmän kautta vanhemmat ovat saaneet tavata muita vanhempia samankaltaisessa tilanteessa, saaneet uusia kontakteja ja vahvistuksen siitä, että heillä on kaikki edellytykset olla hyviä vanhempia. He uskovat, että toimintaa voisi kehittää lisäämällä tapaamisia, hyödyntämällä viikonloppuja tapaamisille sekä saamalla isät/miehet mukaan toimintaan.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: arviointi, haastavat lapset, vertaistuki

BACHELOR`S THESIS

Authors: Marie Bergman, Elin Magnusson and Ann-Sofi Vinberg

Degree Programme: Degree Programme in Social Services, Åbo

Specialization: Social-Pedagogical Work Among Children and Families

Supervisors: Gunilla Björklund and Susanne Davidsson

Title: An Evaluation of a Reference Group Activity for Families with Challenging Children. A User-Orientated Evaluation of the City of Kaarina's Pilot Project Viikari-Group.

Date 5 May 2014

Number of pages

57

Appendices 8

Summary

This thesis is an evaluation of a reference group activity for families who consider everyday life with children to be challenging. The thesis is a user-orientated evaluation of the City of Kaarina's pilot project Viikari-group. The purpose of this thesis is to evaluate the activities in the reference group through two families and their experiences of the group. To achieve the purpose of the thesis, two research questions are formed about how and if the Viikari-group activity supports the families in their parenthood. This is followed by an evaluation and a discussion about how the activity could be developed further.

The evaluation is done using qualitative methods, such as questionnaires and interviews.

The research questions are answered by using the families as active participants in the evaluation. The families are of the opinion that the Viikari-group supports them in their parenthood by providing practical advice for everyday life and a feeling of belonging. Through the group, the parents meet others in a similar situation, establish new contacts, and receive reassurance that they have what it takes to be good parents. The parents suggest that the activity could be developed, for example, by expanding the activity to more frequent meetings, using weekends for meetings, and by getting more fathers/men involved in the activities.

Language: Swedish

Keywords: evaluation, challenging children, reference support

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Arbetets bakgrund.....	1
1.2	Definitioner	2
2	Förebyggande arbete bland barn och familjer.....	4
2.1	Tidigt ingripande	5
2.2	Referensstöd.....	6
3	Viikari-gruppens verksamhet.....	7
3.1	Viikari-gruppens uppbyggnad.....	7
3.2	Teman och mål för Viikari-gruppens träffar	8
4	Implementering och utvärdering av nya verksamhetsmodeller	9
4.1	Implementering – att införa nya metoder.....	10
4.2	Utvärdering av verksamhet.....	11
4.3	Utvärdering ur ett brukarperspektiv.....	13
5	Metod.....	14
5.1	Arbetsprocessen.....	14
5.2	En kvalitativ undersökning.....	16
5.3	Kvalitativ innehållsanalys	17
5.4	Frågornas framställning i frågeformulär och intervju	18
5.5	Frågeformulär	20
5.6	Intervju	21
5.7	Att intervjua barn	25
5.8	Tillförlitlighet	29
5.9	Etiskt förhållningssätt.....	32
6	Resultatredovisning och analys.....	34
6.1	Information om och orsak till deltagande i Viikari-gruppens verksamhet... 34	34
6.2	Förberedelse och förväntningar inför Viikari-gruppen.....	36
6.3	Tankar om Viikari-verksamhetens innehåll.....	37
6.4	Tankar om veckovisa hemläxor	38
6.5	Konkreta förbättringar i familjernas vardag.....	39
6.6	Föräldrarnas tankar om barnens upplevelser av gruppen.....	40
6.7	Barnens tankar kring Viikari-gruppens verksamhet.....	41
6.8	Kontakt efter Viikari-gruppen	43
6.9	Föräldrarnas utvecklingsförslag för fortsatt verksamhet.....	44
6.10	Övriga tankar kring Viikari-gruppens verksamhet	46
6.11	Föräldrarnas åsikter om utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet... 47	47
6.12	Sammanfattning av resultatredovisning och analys.....	48

7	Utvecklingsförslag.....	49
7.1	Vidareutveckling av Viikari-gruppens verksamhet.....	49
7.2	Virtuell plattform.....	50
7.3	Gruppverksamhet för män.....	51
7.4	Stadens blankett för barnfamiljer	51
7.5	Vidareutveckling av utvärdering av verksamhet	52
8	Avslutande diskussion.....	52
	Källförteckning	56
	Bilagor	1

1 Inledning

En barnfamiljs vardag kan i dagens samhällsklimat kännas väldigt hektisk. Föräldrarna sätts under hård press då de försöker efterlikna de perfekta föräldrar som man så ofta ser på TV och läser om i diverse bloggar nuförtiden. Butikshyllorna är fyllda till bredden med guider om olika uppfostringsmetoder. Detta kan kännas förvirrande för föräldrarna vilket i värsta fall kan leda till att de börjar tvivla på sitt föräldraskap. Ibland kan det kännas som en lättnad att få diskutera med personer som är i samma situation som en själv. För detta ändamål kan referensgrupper vara en bra form av stöd för familjer som upplever att vardagen med barnen är utmanande. Detta examensarbete presenterar en utvärdering av förebyggande familjearbete, en referensgruppsverksamhet för familjer med utmanande barn. Fokus ligger på utvärdering av verksamheten ur ett brukarperspektiv vilket innebär en utvärdering som tar fasta på deltagarnas syn på och tankar om verksamheten. Utvärderingen utförs för att verksamheten skall kunna vidareutvecklas och anpassas för framtida förebyggande kommunalt familjearbete.

Syftet med detta examensarbete är att utvärdera verksamheten i referensgruppen utgående från två familjers upplevelser och erfarenheter av gruppen. I det här examensarbetet har vi valt att kalla referensgruppen för *Viikari-gruppen* vilket även var pilotprojektets namn. För att uppnå syftet tas följande frågeställningar upp: "Upplever familjerna att Viikari-gruppens verksamhet stöder dem i föräldraskapet och i så fall hur?" och "Hur kunde man utveckla verksamheten samt utvärderingen av den?".

1.1 Arbetets bakgrund

Examensarbetet är ett beställningsarbete av S:t Karins stad skrivet inom Yrkeshögskolan Novias projekt Det resilienta barnet. Referensgruppen, Viikari-gruppens verksamhet är utarbetad av S:t Karins stads familjecenters Olkkari. Gruppen har under våren 2014 förverkligat sin verksamhet och under den tiden har även utvärderingarna av familjernas syn på gruppen ägt rum. Målgruppen för Viikari-gruppen är familjer som upplever att vardagen med de egna barnen är utmanande. Efterfrågan på något sorts referensstöd för familjer med den här typen av problematik kom via bland annat barnrådgivningen i S:t Karins stad. Verksamheten strävade till att vara en professionellt handledd referensgruppsverksamhet med låg tröskel för deltagande. Det finns ett behov av det här

examensarbetet eftersom beställarna, S:t Karins stad, ville få fram hur verksamheten ser ut ur ett brukarperspektiv, mer specifikt föräldrarnas och barnens åsikter om och syn på gruppens verksamhet. Detta för att kunna utvärdera om deltagarna fått ut något av gruppen och om det lönar sig att organisera liknande verksamhet även i framtiden.

Projektet kring Viikari-gruppens verksamhet delades i samförstånd med S:t Karins stads kontaktperson, familjearbetaren Pauliina Banauliker, upp i tre delar. Två examensarbeten koncentrerar sig på brukarorienterade utvärderingar av verksamheten och ett är ett teoretiskt arbete om utmanande barn. Detta examensarbete är ett av de två arbeten som med hjälp av Viikari-gruppens deltagare utvärderat verksamheten. Urvalet för utvärderingen bestod av de sju familjer som deltog i Viikari-gruppens träffar. Av de sju familjerna valde fyra stycken att delta i utvärderingen. Det här examensarbetets sampel består av två av de fyra familjerna då de återstående två familjerna ingick som sampel i det andra utvärderingsarbetet inom projektet (Eloranta, Ribäck & Sundholm, 2014). Eloranta m.fl. koncentrerar sig på utvärdering av enbart föräldrarnas syn på Viikari-gruppens verksamhet. För att få en helhetstäckande bild av Viikari-gruppens verksamhet har vi valt att i vårt examensarbete ta upp både föräldrarnas och barnens åsikter om Viikari-gruppen. Barnen som deltagit i utvärderingen var alla mellan tre och sex år gamla och familjerna hade alla finska som modersmål. För en definition av begreppet utmanande barn och vid intresse för en utförligare teoretisk bakgrund om ämnet kan man bekanta sig med projektets teoretiska del, *Kära krångliga barn - en litteraturstudie om utmanande barn på daghem* (Merilä, Nyberg & Sjöblom, 2014).

1.2 Definitioner

Vart fjärde år fastställer statsrådet ett program för utvecklingen av den nationella social- och hälsovården, Kaste-programmet. Det aktuella programmet gäller perioden 2012-2015 och bygger på reformer som gjorts under föregående periods program år 2008-2011. Programmet tar upp vikten av tidigt ingripande och förebyggande tjänster. Kaste II strävar till att med hjälp av grundservicen stödja utvecklandet av specialservice. Detta vill man uppnå genom att stödja servicestrukturen och organisera nya serviceformer, främja elevers och studerandes psykosociala välmående genom att stödja en frisk tillväxt och utveckling hos barn och unga. (Social- och hälsovårdsministeriet 2012, s. 13, 22-23).

En av de aktörer som genom sin verksamhet målmedvetet arbetar för att följa Kaste-programmet är Olkkari. Olkkari är ett nätverkande familjecenter i S:t Karins som erbjuder

snabb och intensiv hjälp för 0-18-åriga barn, unga och deras familjer i området. Olkkari erbjuder bl.a. stöd i föräldraskapet genom sitt familjearbete. (Kaarina 2014). Olkkaris verksamhet har som mål att förverkliga och utveckla nya serviceformer och arbets sätt mellan grundservicen för barn och familjer, barnskyddet samt specialistsjukvården (Yrkeshögskolan Novia u.å.).

Projektet *Det resilienta barnet* strävar till att utveckla resursförstärkande modeller, metoder och material. Utvärderingen av Viikari-gruppen är ett delprojekt inom *Det resilienta barnet*. (Yrkeshögskolan Novia u.å.).

I examensarbetet används begreppet *brukarperspektiv* vilket syftar på en person som använder sig av service. (Blom, Morén & Nygren 2011, s. 116). I detta sammanhang är brukarna de familjer som deltar i Viikari-verksamheten. För en noggrannare definition av begreppet brukarperspektiv läs kapitel fyra under rubriken "Utvärdering ur ett brukarperspektiv".

Vi använder i det här examensarbetet begreppen *brukare*, *respondenter* och *deltagare* när det handlar om familjerna som deltog i utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet. Vi har valt att själva benämna oss *utvärderare* i det här examensarbetet eftersom vi utformat, genomfört och analyserat utvärderingen.

Genom Viikari-gruppens verksamhet fick brukarna referensstöd. En *referensgrupp* består av personer som befinner sig i samma situation och därigenom kan förstå och stöda varandra (Sosiaaliportti). Personerna i referensgruppen lär sig att känna igen sina egna styrkor och resurser. Gruppen är handledd av en professionell. (Karlsson 2006, s. 6-8).

Som tidigare nämnts riktade sig Viikari-gruppen till alla familjer som uppfattade sin vardag med barnen som utmanande. Beställarna av detta examensarbete hade vid planerandet av gruppens verksamhet använt sig av litteratur om utmanande barn och vi har därför valt att kort definiera begreppet. Ett *utmanande barn* beskrivs av Tahkokallio (2003, s. 99) å ena sidan som ett rastlöst barn med dåligt tålamod och svårigheter att koncentrera sig och följa regler. Å andra sidan kan utmanande barn även vara drömmande barn som drar sig undan från andra och inte kan koncentrera sig på allt det som händer runt omkring dem. Ett barn med utmanande beteende är ofta impulsivt och överaktivt och självbevarelsedriften är ofta låg då de inte tänker på konsekvenserna av sitt handlande. Det kan kännas extra tungt för barn med dessa svårigheter att klara av motgångar vilket bl.a. kan resultera i arga och aggressiva utbrott. Fastän barnen ångrar sitt beteende efteråt och

ber om ursäkt finns ändå en risk för att de oftare än andra barn utsätts för besvikelser och att barnets tankar om sig själv blir väldigt negativa.

I detta examensarbete har vi valt att ta upp teori och genom hela arbetet parallellt sammankoppla teorin till projektets utvärderingsprocess så att läsaren bättre ska hänga med och eftersom examensarbetet på så vis får en logisk uppbyggnad. För att uppnå syftet i examensarbetet har litteratur som stöder arbetsprocessen använts. Litteratur om tidigt ingripande, implementering, utvärdering av verksamhet, olika datainsamlingsmetoder och innehållsanalys används eftersom teorin i litteraturen stöder sättet vi gått tillväga under utvärderingsprocessen och den beskriver närmare varför en referensgruppsverksamhet som Viikari-gruppen behövs. Examensarbetet inleddes med definitioner om olika begrepp samt en beskrivning av bakgrunden till examensarbetet. Därefter presenteras teori i relation till de metoder som använts under utvärderingen av Viikari-gruppen. Datan som insamlats under intervjuer och genom frågeblanketter framställs i examensarbetets resultatredovisning. Det som framkommer ur resultatredovisningen bearbetas i analysen där det diskuteras ifall examensarbetets syfte och frågeställningar samt Viikari-gruppens målsättningar uppnåtts. Diskussionen kopplas till examensarbetets teori. Därefter följer ett kapitel om utvecklingsförslag. Dessa utvecklingsförslag bygger på resultatredovisningen och analysen och med kapitlet hoppas vi kunna bidra med brukarorienterade lösningar inför liknande framtida referensgruppsverksamhet samt utvärdering av sådan.

2 Förebyggande arbete bland barn och familjer

Viikari-gruppen var utformad som en stödform inom det förebyggande familjearbetet där referensstöd användes som metod för att tidigt ingripa då situationer gällande barnuppfostran känns övermäktiga för familjerna. I följande kapitel tas vikten av tidigt ingripande i problemsituationer i familjer upp. Först beskrivs varför tidigt ingripande är viktigt på makronivå, alltså hur samhället kan dra nytta av ett tidigt ingripande i familjer där olika sorters problem uppstått. Därefter behandlas ämnet på mikronivå, det vill säga det förebyggande familjearbetets fördelar på individnivå för de enskilda familjernas välmående. Avslutningsvis behandlas referensstöd som metod för förebyggande familjearbete.

2.1 Tidigt ingripande

Då man upptäcker något som väcker oro gällande barn, unga och familjer bör man ingripa för att förhindra att problem hopas, växer eller blir fler. Ifall man i ett tidigt skede ingriper då problem i familjerna uppstår kan risken för att barnen längre framåt blir utslagna minska. Det är inte den professionellas uppgift att lösa familjernas problem men genom ett tidigt ingripande kan vissa kriser förebyggas eller förmildras genom ett samarbete mellan familjen och den professionella. Det är viktigt att hela familjen är involverad i arbetet eftersom det är hela barnets uppväxtmiljö som måste beaktas för att kunna gå till botten med problemen. Eftersom så många aspekter av familjens liv behöver ses om är det extra viktigt med ett välfungerande mångprofessionellt samarbete. (Huhtanen 2007, s. 29-30).

Att myndigheter tidigt bör gripa in och erbjuda preventivt stöd i situationer där familjers välmående står på spel tryggas i barnskyddslagen (2007/417 § 2, 3, 8). Enligt lagen skall förebyggande barnskydd erbjudas åt alla kommunens invånare oberoende om de är klienter hos barnskyddet eller inte. Målet med det förebyggande barnskyddet är att trygga barnens uppväxt, välfärd och utveckling men även att stödja vårdnadshavarna i fostran av barnen. Ifall det finns skäl att utreda familjens behov av särskilt stöd bör även detta erbjudas av kommunerna. Servicen skall alltid beakta även barnens behov och önskningsar.

I Social- och hälsovårdsministeriets strategi för social- och hälsovårdspolitiken för år 2020 kommer det att satsas mera på förebyggande verksamhet. Man strävar efter att servicesystemet bör ingripa i ett tidigt skede när de egna resurserna inte är tillräckliga. Alla tjänster som är förebyggande bör förbättras och kompetensen bland yrkesgrupper inom social- och hälsovården för förebyggande arbete bör ökas. För att kunna ingripa i ett tidigt skede och kunna stödja självständigheten hos de som använder sig av tjänster krävs en välutvecklad basservice. Familjerna skall erbjudas ett enhetligt stöd från bl.a. serviceområden som barnskyddet och rådgivningen vilka står för uppfostringsfrågor och därmed kunna komplettera basservicen. För att kunna utveckla välfungerande tjänster för barnfamiljer bör olika aktörer gå samman över gränserna för att bilda en större helhet. Tjänster av hög klass och personal med god yrkesmässig kompetens bör kunna erbjudas. Oberoende av bostadsort bör effektiva tjänster och stöd erbjudas alla familjer. Genom servicehandledning kan familjerna och barnen hitta de stödformer de behöver. Som komplement till de kommunala tjänsterna erbjuds alternativ av den privata social- och hälsovården. (Social- och hälsovårdsministeriet 2010, s. 11-12).

Om familjer i behov av stöd erbjuds hjälp i ett tidigt skede kan det bl.a. bidra till att familjesammanhållningen förstärks vilket ger barnen förutsättningar att växa upp i en positiv miljö. Att ge stöd åt familjer under graviditeten och under den första tiden som nyblivna föräldrar är önskvärt. I de fall familjerna inte är motiverade att ta emot tidigt stöd kan barnen uppmärksammas till exempel inom dagvården där de professionella ger barnen resurser att utvecklas till trygga individer. Ifall man märker att ett barn inte mår bra kan tillfället tas i akt att ta kontakt med föräldrarna vilket i sin tur kan leda till att klientcentrerade stödinsatser kan sättas in. Ur ett socioekonomiskt perspektiv är det motiverat med tidiga interventioner bland barn och familjer. De nordiska länderna har idag stora kostnader för barn som placeras i familjehem eller på institutioner och en prioritering av tidiga insatser är därför motiverat ur ett samhällsperspektiv. (Nordens världscenter 2011, s. 2-3).

2.2 Referensstöd

Vårt samhälle har en längre tid blivit allt mer individualistiskt i den mening att varje samhällsmedlem vill känna att de som konsumenter har en möjlighet att välja vilken slags hjälp de tar emot. Tilltron till professionell hjälp har minskat eftersom fler och fler vill vara delaktiga i processen och då det kan kännas som om de professionella endast agerar dömande experter. Detta har berett väg för alternativa stödformer så som olika självhjälpgrupper. I och med grupperna kan man få stöd av andra i samma situation utan att behöva tynga vänner och anhöriga med sina problem. Ofta känns det som att man inte kan bli riktigt förstådd ifall man inte har en möjlighet att få tala med personer med samma erfarenheter som en själv. Möjligheten att lämna gruppen ifall man inte trivs finns alltid. (Karlsson 2006, s. 6-8). Referensstöd innebär en förändringsprocess där deltagarna lär sig känna igen sina egna resurser och styrkor i en atmosfär fylld av ömsesidig respekt. Genom referensstödet känner deltagarna ofta en tröst i att de inte är ensamma om sin situation. Referensstöd handlar om en jämnställd relation där deltagaren kan inneha en stödjande roll eller vara den som får ta emot stöd eller bådadera. Deltagarna i referensgruppen kan befinna sig i olika skeden av sina processer vilket kan vara en fördel då ny kunskap och praktiska råd för att klara av vardagen diskuteras deltagarna emellan. Den professionellas uppgift i gruppen är att skapa en trygg ram, uppmuntra att dela med sig av sina erfarenheter samt ge den professionellas syn på det behandlade ämnet. (Huuskonen u.å.).

3 Viikari-gruppens verksamhet

I följande avsnitt beskrivs kort syftet med och uppbyggnaden av Viikari-gruppens verksamhet. För att få en klarare bild av de olika teman som behandlades under gruppträffarna framställs nedan alla åtta träffars teman och målsättningar i tabellform.

3.1 Viikari-gruppens uppbyggnad

”Viikari-gruppen” bestod av sju familjer i vilka föräldrarna upplevde att vardagen tillsammans med deras barn var utmanande. Målet med gruppen var att familjerna skulle få referensstöd av varandra och en möjlighet att diskutera konkreta problemsituationer som kan uppstå i en barnfamiljs vardag. Med verksamheten strävade S:t Karins stad till att i ett tidigt skede erbjuda stöd för denna målgrupp och att stärka föräldrarnas tro på det egna föräldraskapet. Efter verksamhetens slut uppmuntrades familjerna att på egen hand upprätthålla kontakten med varandra. (personlig kommunikation med Banauliker, 22.1.2014). I utvärderingen av verksamheten deltog två familjer.

”Viikari-gruppen” träffades en dag i veckan under åtta veckors tid. Under träffarnas gång deltog familjerna i olika resursförstärkande aktiviteter. Gruppträffarna var uppbyggda enligt följande; gemensam måltid, gemensam inledning, uppdelning i föräldra- och barngrupp samt en gemensam avslutning. I föräldragruppen ingick diskussioner utgående från på förhand bestämda teman från Viikari-gruppens verksamhetsplan (bilaga 8) men behandlade även ämnen som föräldrarna ansåg relevanta för de utmaningar familjen upplever i vardagen. Man diskuterade också frågor som berörde växelverkan föräldrarna emellan och förståelse för barnets känslotillstånd. Efter varje träff fick föräldrarna därtill hemläxor, som exempelvis övningar och uppgifter de skulle utföra hemma tills nästa träff. I barngruppen tog man upp olika känslor som teman för varje träff och i den gemensamma avslutningen ingick bland annat avslappningsövningar som familjerna därefter med fördel kunde använda sig av även hemma. Verksamhetsplanen byggde inte på någon enskild metod eller manual utan verksamheten byggdes processartat upp efter familjernas behov. Familjearbetarna har ändå delvis utgått ifrån ett hopplock av teorier från bland annat följande litteratur; ¹ICDP vägledande samspel för föräldrar, ²Muksuoppi, ³Ihmeelliset

---

¹ Bergman & Edenhammar (2008)

² <http://www.muksuoppi.fi>

³ <http://www.ihmeellisetvuodet.fi>

vuodet, ⁴*Voimaperhe-hanke* och ⁵*Kiukkukirja - aggressiokasvattajan käsikirja vauvasta kouluikään*. (personlig kommunikation med Banauliker, 22.1.2014).

3.2 Teman och mål för Viikari-gruppens träffar

Tabell 1 Viikari-träffarnas teman och mål enligt Viikari-gruppens verksamhetsplan

Träff	Tema	Mål
Träff 1	“Visa att du gillar ditt barn”	<ul style="list-style-type: none"> • Att förbättra och bygga upp växelverkan mellan barn och förälder • Att framföra budskapet att varje enskilt barn behöver få föräldrarnas odelade uppmärksamhet • Avslappning (Gemensamt mål för alla träffar)
Träff 2	“Följ med barnets förmåga att ta initiativ”	<ul style="list-style-type: none"> • Att stöda föräldrarna i att kunna läsa sitt barn • Barnet får uppleva att det på ett positivt sätt kan påverka sina handlingar, och att föräldern följer med barnets handlingar ökar barnets självkänsla och växelverkan mellan förälder och barn utvecklas
Träff 3	“Upprätthåll en bra växelverkan”	<ul style="list-style-type: none"> • Att träna upp familjens samarbetsförmåga • Att stöda växelverkan • Att få uppleva känslan av att lyckas
Träff 4	“Uppmuntra varandra, ge positiv feedback och bekräftelse”	<ul style="list-style-type: none"> • Att träna upp förmågan till växelverkan och att på ett kreativt sätt kunna uttrycka sig själv • Att få beröm och uppmuntran samt positiv feedback av föräldrarna • Att få uppleva känslan av att lyckas
Träff 5	“Hjälp barnen att kunna koncentrera sig och att rikta sin uppmärksamhet”	<ul style="list-style-type: none"> • Att förbättra växelverkan mellan barn och förälder • Att stöda föräldrarnas förmåga att på ett konstruktivt sätt handleda barnet och utveckla barnets koncentrationsförmåga med leken som hjälpmedel • Att få uppleva känslan av att lyckas
Träff 6	“Ge betydelse för upplevelser och känslor”	<ul style="list-style-type: none"> • Att vidare öva upp förmågan till växelverkan mellan förälder och barn

⁴ <http://www.utu.fi/fi/yksikot/med/yksikot/lastenpsykiatrian-tutkimuskeskus/tutkimus/voimaperheet/Sivut/home.aspx>

⁵Cacciatore & Hurme (2008)

		<ul style="list-style-type: none"> • Att träna på att ge varandra fysisk uppmärksamhet
Träff 7	“Utvidga och berika, fördjupa och förklara”	<ul style="list-style-type: none"> • Att stöda barnets och föräldrarnas ömsesidiga växelverkan • Att skapa tillit mellan barn och förälder • Att få uppleva känslan av att lyckas
Träff 8	“Hjälp barnen att kunna planera, hantera sig själva och lära sig gränser och värderingar”	<ul style="list-style-type: none"> • Att få hela familjen att delta och ha roligt tillsammans • Att möjliggöra ett kreativt tankesätt och växelverkan • Att träna på förmågan att kasta sig loss och kasta sig in i något • Att få uppleva känslan av att lyckas

Tabellen här ovan av Viikari-gruppens träffar ger en klarare bild av tema och mål för de åtta träffarna. Längst till vänster finns insatt vilken träff i ordningen det är tal om. I mitten finns temat för träffen och längst till höger räknas alla målsättningar för träffen upp. Centralt för träffarnas teman var att de skulle hjälpa att stöda föräldrarna i deras föräldraskap. En målsättning för alla träffar var att slappna av tillsammans och ett mål som var gemensamt för många av träffarna var att få uppleva känslan av att lyckas. Ett annat mål som gällde för många av träffarna var att stöda växelverkan mellan barnet och föräldern. Med målsättningarna strävades överlag till att utveckla ett positivare förhållande mellan förälder och barn. Denna tabell fungerar som ett stöd för oss i resultatredovisningen och analysen där gruppens målsättningar kan relateras till familjernas upplevelse av gruppen. I Viikari-gruppens verksamhetsplan kan man läsa mer detaljerat om vad träffarna gått ut på (bilaga 8).

4 Implementering och utvärdering av nya verksamhetsmodeller

Pilotprojektet Viikari var en ny verksamhetsform inom S:t Karins stad som under en provotid på åtta veckor implementerades som en del av stadens förebyggande familjearbete. I detta kapitel beskrivs hur en implementering av nya servicemodeller bör gå till. För att få en bild av hur implementeringen lyckats och hur den nya metoden på bästa sätt kunde utvecklas görs därefter en utvärdering av verksamheten. Hur en kvalitativ utvärdering kan se ut beskrivs kort i följande kapitel. Fokus ligger på att utvärderingen

genomförs ur ett brukarperspektiv. Hela processen utgår ifrån en evidensbaserad praktik men utvärderingen som gjorts har samtidigt bidragit till att ytterligare evidensbaserade resultat samlats in.

4.1 Implementering – att införa nya metoder

Implementering används för att införa nya metoder i den normala verksamheten samt att därefter se till att de nya metoderna fungerar och i bästa fall kan utvecklas och fortsätta. Genom forskning har man kommit fram till att implementeringen har större möjligheter att bli framgångsrik ifall ungefär 80 % av det planerade förändringsarbetet sker inom tre år. (Jensen, Elinder, Jäderland & Sundell 2012, s. 5).

Implementeringsprocessen består av fyra olika faser; behovsinventering, installation, användning och vidmakthållande. Behovsinventering är att man tar upp vilka behov av nya metoder som finns och utgående från det försöker man uppfylla dem. Det är viktigt att kunna identifiera behoven tydligt för att få till stånd en lyckad implementering. Målet bör vara så tydligt att det inte kan uppstå missförstånd. Det skall gå att uppnå inom överskådlig tid samt vara mätbart och konkret. Vid Installationen bör kontrolleras att nödvändiga resurser finns tillgängliga. Konkret betyder detta utbildad personal, aktiviteter, lokal, tid, material mm. Det är viktigt att metoden införs i hela arbetssamfundet och att alla förstår varför behovet av förändring uppstått. Det bör därför förklaras varför implementeringen behövs, vilka som berörs och på vilket sätt, vilka hinder som kan finnas men också vilka framgångar som är möjliga att uppnå samt hur organisationen och individen berörs av detta. Metoden som implementeras bör överensstämma med organisationens värderingar. I fasen Användning av metoden finns risk för misslyckanden av förändringsarbetet. Det är viktigt att rätta sig efter den nya implementerade metoden och inte försöka anpassa den efter sig själv. De väsentligaste delarna tas upp under fasen Vidmakthållande av metoden. Metoden är implementerad när hälften av de professionella använder den nya metoden på det avsedda sättet. Efter ett till två år skall den nya metoden ha blivit en rutin i arbetet. Man bör följa upp arbetet, ha kunskap att skilja på förbättringsbehov eller problem som har att göra med implementeringsprocessen, kompetensen, metoden, ledarskapet eller organisationen för att kunna vidmakthålla och uppnå ett klientsäkert arbete. (Jensen m.fl. 2012, s. 6-9).

Uppdraget i examensarbetet är som tidigare nämnts att utgående från ett brukarperspektiv utvärdera ett pilotprojekt som startats i S:t Karins stads regi. Detta innebär att staden satsat

på implementering av en ny serviceform, i det här fallet med syftet att utveckla det förebyggande familjearbetet i staden. Liknande verksamhet fanns alltså inte tidigare i S:t Karins. Viikari-verksamheten implementerades eftersom det visat sig att det fanns ett behov av liknande service för familjer som anser att vardagen tillsammans med barnen känns utmanande. De här familjerna är i behov av ventilation, stöd och råd när det handlar om barns uppfostran. Service för att stöda bland annat nyblivna föräldrar, familjer med barn med diagnostiserade speciella behov samt barnskyddets kunder finns redan. Däremot verkar det finnas en lucka i servicesystemet när det kommer till föräldrar som tappat tilltron till sitt föräldraskap men som inte ännu är kunder hos barnskyddet och vars barn inte har några diagnoser som berättigar dem till särskilt stöd. Enligt Jensen m.fl. (2012) kallas fasen då behovet av insatsen bedöms för behovsinventering. Vid installationsfasen av Viikari-verksamheten har de professionella handledarna från Olkkari-verksamheten organiserat det praktiska kring gruppens träffar. Användningsfasen var fasen då den implementerade verksamheten testades. Just det här examensarbetet hade i uppgift att utvärdera verksamheten för att kunna avgöra ifall deltagarna ansett att gruppen gett dem det de var ute efter. Utvärderingen ger även S:t Karins stad en vink om ifall verksamheten fungerar och är lönsam i den form som gruppen nu haft. Jensen m.fl. (2012) talar om Vidmakthållande av en implementerad verksamhet. Viikari-gruppen var endast ett pilotprojekt och det är upp till S:t Karins stad ifall verksamheten fortsätter även i framtiden. Det gäller för städer och kommuner att satsa på förebyggande arbete eftersom det inte är hållbart ur en ekonomisk synvinkel att p.g.a. att föräldrarnas ork tryter använda sig av barnskyddets långvariga stödformer och omhänderta barnen.

4.2 Utvärdering av verksamhet

Begreppet utvärdering betyder att man uttalar sig om hur en verksamhet är, positiva eller negativa sidor. Om man vill säga någonting om en verksamhet kan man alltså göra det med hjälp av en utvärdering. Genom utvärdering kan också nya frågor om verksamheten väckas. Dessa kan i sin tur eventuellt påverka verksamheten inför framtiden. (Carlström-Hagman & Carlström 2012, s. 49). Genom utvärdering fastställer man i efterhand resultat, konsekvenser och effekter av de genomförda åtgärderna, programmen eller de tagna besluten. Som bakgrund finns mål eller bedömningskriterier mot vilka utvärderingen kan mätas. När utvärderingen görs i kontrollerande syfte undersöker man om man genomfört de planerade åtgärderna och om de gett önskat resultat. För utvärderingen och dess upplägg är det viktigt att känna till utvärderingens syfte, objektet för utvärderingen, i vems intresse

utvärderingen görs samt vilken typ av information som behövs. För att uppnå en effektiv utvärdering krävs att man har satt sig in i objektet för utvärderingen samt beskrivit, preciserat och avgränsat det. (Lundahl & Skärvad 2011, s. 207). Som framkom tidigare i kapitel tre om Viikari-gruppens verksamhet känner utvärderarna väl till gruppens syfte och målsättningar m.m.

Man kan uppfatta en utvärdering som ett möte mellan mål och verklighet, som strävar mot och arbetar för en förbättring. Utvärdering och utveckling är då nära förknippade med varandra. Det är viktigt att brukarna i en utvärdering kan känna tilltro till den. Utvärderingen skall alltså uppfattas som meningsfull av brukarna. Den skall inte heller störa brukarnas vardag utan skall genomföras så smidigt som möjligt. (Carlström-Hagman & Carlström 2012, s. 50). Utvärderingen av Viikari-gruppen grundar sig på deltagarnas erfarenheter och åsikter om gruppen. Utifrån familjernas svar kan en vidareutveckling av verksamheten ske. Brukarna har blivit störda så litet som möjligt under utvärderingens gång. De har t.ex. själva fått välja plats och tidpunkt för intervjuerna.

I verksamheter som bedrivs inom socialt arbete finns särskilda egenskaper som gör att man inte direkt kan använda sig av någon generell utvärderingsmetodik och hoppas att man skall lyckas ge alla verksamheter en likvärdig utvärdering. Oftast existerar väldigt olika värderingar bland olika professioner vilket betyder att det inte är lätt för utvärderaren att använda sig av någon specifik metod för att komma fram till ett tillförlitligt resultat. (Blom, m.fl. 2011, s. 30). I kapitel fem, metodbeskrivning, kan man läsa mera om att utvärderingen i det här fallet gjordes med hjälp av kvalitativa utvärderingsmetoder vilket innebär att en liknande utvärdering i ett senare skede antagligen skulle te sig ganska annorlunda. Frågorna som ställdes under intervjuerna var semistrukturerade och gav plats för många spontana, oplanerade följdfrågor.

När en processutvärdering utförs skall alla faser noggrant dokumenteras. Det bör framgå när utvärderingen utfördes, hur och varför, vad som gjordes och vad som återstår att göra samt möjliga ändringar i utvärderingen. (Larsson, Lilja & Mannerheimer 2005, s. 389). I processutvärderingar är syftet att identifiera mönstret av de händelser och åtgärder som bidragit till ett resultat och att lägga upp nya förbättrade versioner av dessa (Lund & Skärvad 2011, s. 210). Eftersom det inte var möjligt att delta under Viikari-gruppens verksamhet på grund av tidsbrist omformades utvärderingen så att intervjuerna ägde rum utanför Viikari-gruppens verksamhet, på familjernas egen tid.

Bearbetning och analys av material samt rapportering av utvärderingens resultat är det sista steget i utvärderingen. I kvalitativa utvärderingar sätts fokus mera på själva processen än på resultatet av processen. Det centrala är hur de deltagande personerna ser på, bedömer samt upplever vad som gjorts och vad som hänt. (Lundahl & Skärvad 2011, s. 208-209). Under kapitel fem, Metod, presenteras arbetsprocessen för utvärderingen grundligare.

4.3 Utvärdering ur ett brukarperspektiv

Med brukare menas den enskilda personen som berörs av en offentlig åtgärd (Blom, m.fl. 2011, s. 116), vilket inom Viikari-grupps projektet betyder familjerna som deltar i Viikari-gruppens verksamheten.

Inom socialt arbete utvärderas verksamheter genom att brukarna får svara på hur de uppfattat verksamheten. Detta innebär att brukarna ges en rätt så passiv roll i utvärderingen där de huvudsakligen får agera respondenter som delger utvärderaren uppgifter. (Blom, m.fl. 2011, s. 27). Brukarna kan t.ex. svara på frågeformulär eller bli intervjuade. Utvärderarna skall försöka få tag i om brukarna är nöjda eller missnöjda med verksamheten. Det gäller att kritiskt granska allt som brukarna säger och att därefter bedöma vad som skall användas för att förnya ett arbete. (Freij 2012, s. 48-49).

Då man sammansätter den bästa vetenskapliga kunskapen om effekter av insatser, kunnigheten och den professionellas kompetens samt brukarnas önskemål och erfarenheter kallas det för evidensbaserad praktik. Att ha kunskap om effekter av insatser betyder att ha kunskap om ifall de fungerade, vad det var som fungerade, för vilka grupper, under vilka omständigheter samt vilka insatser som kan vara skadliga (Freij 2012, s. 15, 30). Brukarnas erfarenheter och önskemål är en av grunderna för evidensbaserad praktik (Freij 2012, s. 19). Metoder som är evidensbaserade kan ge bra möjligheter för utvärdering och uppföljning. Evidensbaserad praktik baserar sig på forskning. Det är meningen att insatserna med de bästa resultaten skall användas. På så sätt kan man slopa sådana insatser som inte fungerar eller kanske t.o.m. gör skada. (Freij 2012, s. 15-16).

Då man som utvärderare försöker sätta sig in i behov och önskemål hos en viss grupp och vid genomförandet av utvärderingen fokuserar på detta handlar det om brukarorienterad utvärdering. Även brukarnas krav, mål, bedömningar, förväntningar, oro eller bekymmer kan i brukarmodeller användas som kriterier för utvärdering. Utvärderaren kan t.ex. vid planering och utvärdering samarbeta med brukare som bildat en referensgrupp. På detta

sätt kan man få tips om bl.a. frågor som brukarna vill ha svar på, vad som behöver granskas inom verksamheten, vilka personer som kunde tillfrågas och hur utvärderingen praktiskt kunde genomföras. (Blom, m.fl. 2011, s. 28, 117). Brukarna har självbestämmanderätt och de har möjlighet att påverka sin egen situation. Ansvaret ligger på brukarna att säga vad de vill att skall förändras (Freij 2012, s. 53). I en brukarorienterad utvärdering kan brukarna representeras endera som grupp, som enskilda individer eller som en organiserad representant för en brukargrupp. En huvudfråga inom brukarorienterad utvärdering är om verksamheten enligt brukarnas svar, eller enligt effekter som framkommer av verksamheten, når upp till den kvalitet som brukarna anser är rimlig och behövs. (Blom, m.fl. 2011, s. 116-117).

Utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet utgår från ett brukarperspektiv eftersom det inte är brukarna som gör utvärderingen, utan utomstående utvärderare medan brukarna innehar rollen som respondenter. Utvärderarna har inte haft möjlighet att observera verksamheten under träffarna. Brukarna har därför fått fungera som respondenter och delge sina erfarenheter och åsikter om vad de tycker om verksamheten i Viikari-gruppen. Utvärderarna har genom frågeformulär och intervjuer försökt få fram hur nöjda brukarna är med verksamheten. Mer om de datainsamlingsmetoder som använts presenteras i nästa kapitel.

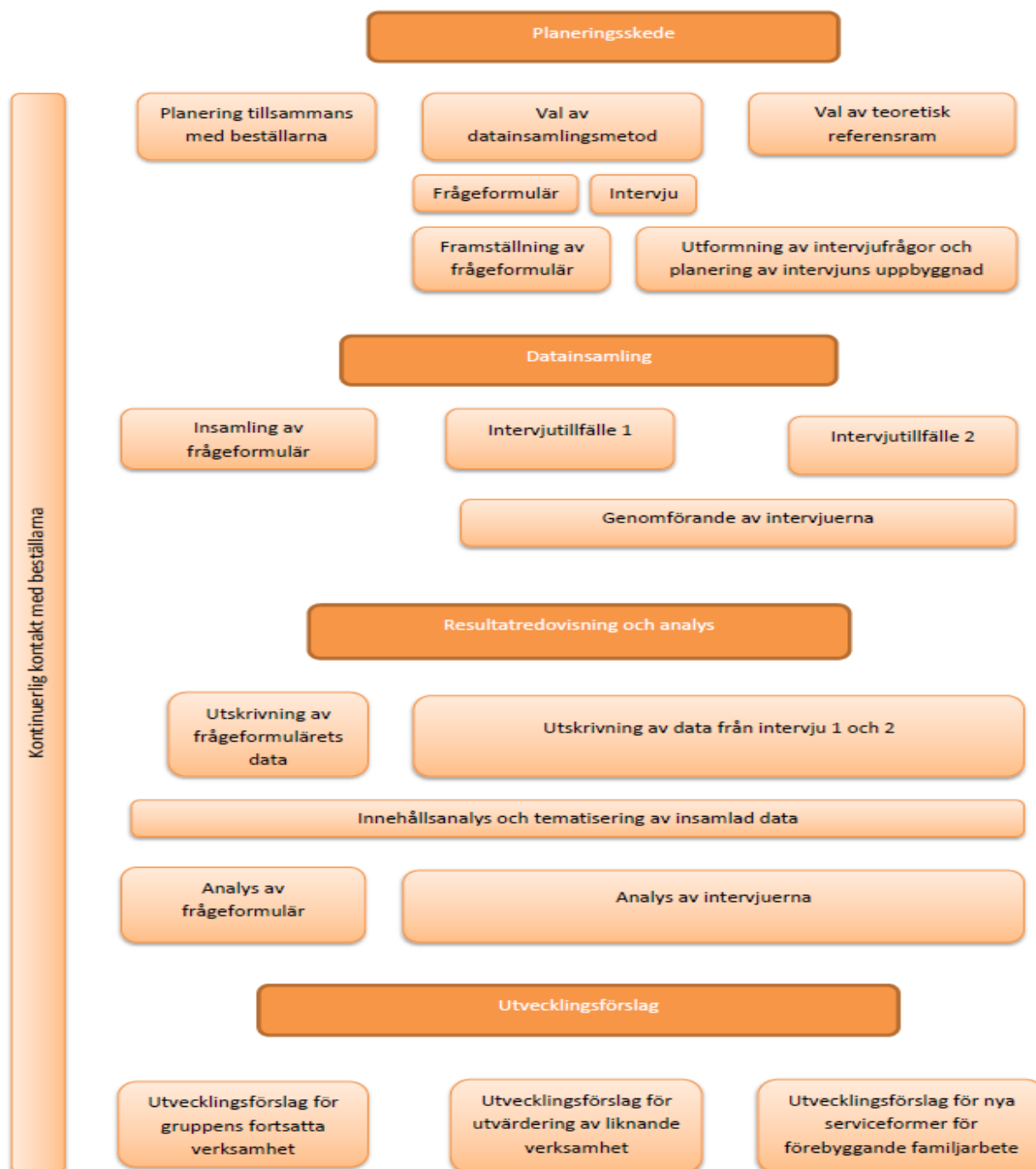
5 Metod

I detta kapitel presenteras som inledning arbetsprocessen för detta examensarbete som gestaltats i form av en figur. Vi hänvisar läsarna till att bekanta sig med figuren av arbetsprocessen för att få en bild av utvärderingens uppbyggnad. Därefter beskrivs datainsamlingsmetoderna som använts för utvärderingen av Viikari-gruppen. Dessutom diskuteras tillförlitligheten och det etiska förhållningssättet i utvärderingen.

5.1 Arbetsprocessen

I figuren nedan har vi tydliggjort vår arbetsprocess i utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet. Vi har med hjälp av figuren steg för steg visat hur vi gått tillväga. Arbetsprocessens olika faser är insatta i de mörkorange rutorna. Dessa faser är planeringsskede, datainsamling, resultatredovisning och analys samt utvecklingsförslag. Under faserna finns i ljusorange rutor beskrivet vad som gjorts i de olika faserna. Till vänster finns även en ruta som lyfter fram att kontakt med beställarna upprätthållits under

hela arbetsprocessens gång. I den första fasen, planeringsskedet, planerade utvärderarna och examensarbetets handledare tillsammans med beställarna om hur utvärderingen skulle utföras. Därefter valdes vilka datainsamlingsmetoder som skulle användas. Vi bestämde oss för att använda oss av ett frågeformulär och intervjuer i två olika skeden av Viikari-gruppens verksamhet. I planeringsskedet ingick framställandet av frågeformulären, utformningen av intervjufrågorna och planeringen av intervjuens uppbyggnad. Efter planeringsskedet följde datainsamlingsfasen. I denna fas samlades in frågeformulären in och intervju ett och två genomfördes. Fasen för resultatredovisning och analys inföll efter datainsamlingsfasen. I denna fas har vi skrivit ut datan från frågeformulären samt datan från intervjuerna. Därefter gjordes en innehållsanalys där den insamlade datan delades upp i temahelheter baserade på utvärderingens huvudsakliga frågeställningar. Efter det analyserades datan från frågeformuläret och intervjuerna. Utvecklingsförslagen utgjorde den sista fasen av arbetsprocessen där utvecklingsförslag för gruppens fortsatta verksamhet och utvärdering av liknande verksamhet i framtiden samt utvecklingsförslag för nya serviceformer för förebyggande familjearbete tas upp.

Figur 1 Arbetsprocess vid utvärderingen

5.2 En kvalitativ undersökning

Kvalitativa undersökningars syfte är att få en djupare kunskap om ett ämne än vad en kvantitativ undersökning kan ge. De är arbets- och tidskrävande eftersom de är så omfattande. Tankar och reflektioner som dyker upp vid bearbetning och analysering av data är viktiga att dokumentera i den slutliga analysen. Analysen bör påbörjas under eller direkt efter datainsamlingen eftersom man då ännu har datan i färskt minne. När man slutligen bearbetar materialet bör tid reserveras för att gå igenom hela texten flera gånger. I

kvalitativa undersökningar finns inte någon skild metod som avgör hur forskarna skall gå tillväga och därför är det viktigt att dokumentera det för att läsaren skall förstå hur skribenterna gjort. (Davidson & Patel 2010, s. 118-121). I utvärderingen har kvalitativa metoder använts.

Då man gör en kvalitativ undersökning strävas inte så som i kvantitativa studier efter att ge läsaren en så objektiv bild av det undersökta som möjligt. Tvärtemot är en kvalitativ undersökning färgad av bl.a. undersökarens bakgrund och egenskaper och omgivningens påverkan på situationen. En kvalitativ undersökning vill lyfta fram ett fenomen sett ur respondentens synvinkel. Det här innebär vid analys av intervjuer att forskarna utifrån situationen måste tolka den insamlade datan efter bästa förmåga. Trots att tolkningar kan skilja sig från varandra beroende på vem som tolkat materialet betyder det inte att någon av tolkningarna är ogiltiga. (Lundman & Hoolund-Nielsen 2008, s. 160-164).

Eftersom det slutgiltiga samplet för utvärderingen av Viikari-gruppen bestod av endast två familjer var det möjligt att i det här fallet utföra en kvalitativ utvärdering. Genom kvalitativa metoder är det möjligt att få en djupare insikt i familjernas upplevelser och åsikter angående Viikari-gruppens verksamhet. I examensarbetet har noggrant dokumenterats hur de kvalitativa metoderna använts. I utvärderingen har som tidigare nämnts brukarnas behov tagits i beaktande. Utvärderingen utgick alltså från ett brukarperspektiv. Detta har möjliggjort naturliga utvärderingssituationer för respondenterna och frågorna har kunnat besvaras med egna ord av brukarna. Inom den kvalitativa metoden har vi valt att använda oss av frågeformulär och intervjuer som datainsamlingsmetoder. Tankar som väckts bland utvärderarna vid bearbetning av analysen och datan har dokumenterats i den slutliga analysen.

5.3 Kvalitativ innehållsanalys

För att få en klarare struktur över all data som samlats in av respondenterna och för att lättare kunna analysera datan behöver den först delas upp i mindre enheter. Det här kan göras genom en kvalitativ innehållsanalys vilken enligt Lundman & Hoolund-Nielsen (2008, s. 160-164) fokuserar på att likheter och skillnader i en text skall beskrivas. Dessa variationer kan delas in på olika nivåer varav en nivå kallas teman. En intervju eller ett frågeformulär bildar en analysenhet. I det här examensarbetet slogs informationen från frågeformulär och intervjuer från utvärderingen ihop till en enda analysenhet. Detta eftersom deltagarnas åsikter och tankar om gruppen inte förändrats nämnvärt från tiden då

frågeformuläret delades ut till intervju nummer ett och den andra intervjun efter att gruppens veckovisa möten upphört. Därför bestämdes det att resultaten skulle sammanföras under olika teman utgående från frågeformulärens och intervjuernas innehåll.

Utvärderingens huvudtema var: Brukarnas upplevelse av Viikari-gruppens verksamhet

Resultaten från utvärderingen delades upp i följande teman:

- Information om och orsak till deltagande i Viikari-gruppens verksamhet
- Förberedelse och förväntningar inför Viikari-gruppen
- Tankar om Viikari-verksamhetens innehåll
- Tankar om veckovisa hemläxor
- Konkreta förbättringar i familjernas vardag
- Föräldrarnas tankar om barnens upplevelser av gruppen
- Barnens tankar kring Viikari-gruppens verksamhet
- Kontakt efter Viikari-gruppen
- Föräldrarnas utvecklingsförslag för fortsatt verksamhet
- Övriga tankar kring Viikari-grupp verksamheten
- Föräldrarnas åsikter om utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet

Dessa teman valdes eftersom de ger en bra bild av hur familjerna uppfattat Viikari-gruppens verksamhet och hur bra de ansett att gruppen uppfyllde sitt syfte. Dessutom ger det familjerna en möjlighet att själva påverka hur liknande verksamhet utformas i framtiden. För att i fortsättningen kunna ordna ändamålsenlig utvärdering av nyligen implementerade verksamheter har frågor även ställts angående hur utvärderingen av Viikari-gruppen på bästa sätt skulle kunna utformas i framtiden.

5.4 Frågornas framställning i frågeformulär och intervju

Genom att avgränsa ämnet förenklas arbetet med att formulera de slutliga frågorna. Före formuleringen av frågorna görs en genomgång av de olika områden de behandlar. När

frågorna utarbetas bör man kontrollera att alla delområden behandlats så att inget utelämnats eller glömts bort. Vid formulering av frågorna bör man vara uppmärksam på att inte använda svåra eller främmande ord, att inte använda sig av fackuttryck och att undvika att överföra sina egna åsikter och uppfattningar till respondenterna genom frågorna. Det bör även undvikas att ställa långa eller ledande frågor, flera frågor i samma mening eller att använda sig av negationer. Dessutom skall frågan "Varför?" undvikas förutom då det handlar om en följdfråga. (Davidson & Patel 2010, s. 73-75). Kvale & Brinkmann (2009, s. 187-189) däremot diskuterar om ifall intervjuare medvetet kan fråga ledande frågor för att få fram information som intervjupersonen misstänker att undanhålls. Det är inte endast frågorna i en intervju som kan vara ledande, utan också intervjuarens kroppsuttryck och verbala reaktioner kan ha påverkan på intervjupersonens svar. Det att intervjufrågorna är ledande eller inte ledande är inte det som är avgörande. Avgörande är vart de leder, om de leder till ny och värdefull kunskap.

Frågorna för frågeformuläret (bilaga 2) och intervjuerna (bilaga 3-6) har planerats omsorgsfullt i förväg. Frågor utformades utgående från syftet och frågeställningarna för detta examensarbete. Frågeformulärets frågor utarbetades tillsammans med den andra utvärderingsgruppen eftersom samma frågeformulär sändes till alla deltagare i Viikari-gruppen. Till varje respondent ställdes samma frågor i samma ordning under intervjuerna, förutom spontana följdfrågor som ställdes oplanerat. I framställningen av intervjufrågorna togs teman och mål som utformats i verksamhetsplanen för Viikari-gruppen i beaktande. Frågorna skrevs ut på svenska och för intervjutillfällena översattes de sedan till finska eftersom familjerna var finskspråkiga. Utvärderarna har under intervjuerna upplevt sig som neutrala. Den tredje intervjuaren har kunnat observera intervjuens gång och konstaterat att intervjuarnas kroppsuttryck förblivit neutrala. I genomgången av det bandinspelade materialet kunde utvärderarna upptäcka att en av intervjuerna i en intervjusituation hade ställt några ledande frågor. Genom de ledande frågorna var det möjligt att få in ny kunskap om Viikari-gruppens verksamhet. Det framkom att föräldern enbart ansåg verksamheten som positiv. De ledande frågorna kunde även ha berott på intervjuarens oerfarenhet.

Innan en intervju inleds eller frågeformuläret sänds skall det kontrolleras om innehållet i intervjun och frågeformuläret har behandlat alla olika delområden och teman. Frågorna bör ses över med kritiska ögon och vid behov omskrivas eller tas bort. Formuleringen av frågorna bör kontrolleras med tanke på lämpligheten för respondenterna. (Davidson & Patel 2010, s. 82-84). Frågorna har granskats kritiskt före utvärderingstillfällena och skrivits om vid behov. En genomgång av frågorna har gjorts för att kunna försäkra att de

stämde överens med olika mål för verksamheten som önskas få svar på genom utvärderingen. De framställda frågorna har skrivits och formulerats för verksamhetens utvärdering men även tagit i beaktande de enskilda brukarna genom att t.ex. anpassa frågorna enligt brukarnas deltagande i verksamheten, svaren från frågeformulären och svaren från den första intervjun. När respondenten har varit en vuxen person har frågorna anpassats därefter i motsats till om respondenten varit ett barn då frågorna anpassats efter barnets ålder. Mera om hur frågorna utarbetats skilt för vuxna och barn kan läsas senare i detta kapitel. Frågorna för utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet har så långt som möjligt framställts som neutrala och icke-ledande. Frågorna har formulerats med ett språk som är lättförståeligt. Frågan "Varför?" har använts som följdfråga, speciellt i barnintervjuerna, i hopp om att få deltagarna att med egna ord berätta mera.

5.5 Frågeformulär

Ett frågeformulär är uppbyggt av frågor där syftet är att samla in information. Syftet med frågeformuläret bör förklaras för deltagarna. Det bör i frågeformuläret framgå hur deltagarnas bidrag kommer användas och att konfidentialiteten bevaras. I samband med att frågeformuläret sänds skall det bifogas ett följebrev. Följebrevet innehåller all väsentlig information gällande undersökningen. (Davidson & Patel 2010, s. 60-64).

Frågeformulärets frågor (bilaga 2) utarbetades tillsammans med den andra utvärderingsgruppen utgående från hela projektets syfte och med den förhandskunskap som tilldelats om Viikari-grupp verksamheten. Frågeformuläret bestod av sex frågor om hur familjen hittat till gruppen, vad de hade för förväntningar på verksamheten och hur de berättat om gruppen för sina barn. Målet med de här frågorna var att få en första överblick om familjernas förberedelse inför och förväntningar av Viikari-gruppen. Frågeformuläret riktade sig endast till föräldrarna. I frågeformuläret bad vi också av familjerna om tillåtelse för deltagandet i utvärderingen samt förslag på tidpunkt för den första intervjun. Dessutom framkom det i frågeformulärets följebrev (bilaga 1) vad syftet med utvärderingen var, hur den insamlade informationen skulle användas, om att intervjuerna spelades in samt utvärderarnas roll i projektet.

Ett frågeformulär med målet att tilldelas alla i gruppen under samma tillfälle kan benämnas som gruppfrågeformulär. Bortfallet, alltså de frånvarande respondenterna eller de respondenter som valt att inte delta, är det inte möjligt att göra någonting åt. Eventuellt är det möjligt för de frånvarande respondenterna att fylla i frågeformuläret vid ett senare

tillfälle. Oftast introduceras undersökningen av ledaren i gruppen samtidigt som deltagarna fyller i frågeformuläret. Risk finns för att grupplederen möjligtvis kan påverka respondenterna vid introduktionen av undersökningen, antingen negativt eller positivt. Påverkan från grupplederen kan även ske omedvetet för att t.ex. få respondenterna att delta i undersökningen eller svara på ett visst sätt på frågeställningarna. Speciellt vid bearbetning av datan kunde det vara skäl att utvärderarna skulle vara utomstående, det vill säga någon annan än grupplederen, eftersom risken finns för igenkännande av gruppmedlemmarna genom svaren. Att respondenterna får tillräckligt med tid när det gäller att fylla i frågeformuläret är viktigt för att minska på risken att vissa frågor förblir obesvarade. (Dahmstöm 2005, s. 76-77, 86-87).

Frågeformulären skickades per e-post till projektets kontaktperson från S:t Karins stad, Banauliker, som i sin tur delade ut dem åt föräldrarna under den andra Viikari-träffen. Viikari-gruppen hade totalt sju stycken deltagande familjer. På grund av att en del familjer valde att inte delta i utvärderingen kvarstod två stycken frivilliga familjer som ställde upp som respondenter. Utvärderarna kan inte ta ställning till om eller på vilket sätt den professionella handledaren påverkat respondenternas svar eftersom utvärderarna inte haft möjlighet att närvara under verksamheten. Gruppens handledare medverkade inte i bearbetningen av datamaterialet eftersom beställarna valt att utvärderingen skulle utföras av externa utvärderare för att få en så objektiv bild av verksamheten som möjligt. Däremot kunde deltagarnas anonymitet inte helt garanteras eftersom samplet var litet och grupplederen hade kännedom om vilka familjer som valt att delta i utvärderingen. Även utvärderarna kände förstås till familjernas identitet men familjerna informerades om detta och gav sitt medgivande i samband med att de fyllde i frågeformuläret. Utvärderarna antog att respondenterna har haft tillräckligt med tid för att fylla i frågeformuläret. Ett par veckor efter att frågeformulären delats ut träffade utvärderarna Banauliker i S:t Karins. Då returnerade hon de ifyllda frågeformulären och en uppdelning av familjerna mellan de två utvärderingsgrupperna gjordes. Respondenterna kontaktades sedan per telefon för att bestämma tidpunkt för intervjuerna.

5.6 Intervju

En intervju är en kommunikation mellan en intervjuare, en åskådare och en respondent. Genom en intervju förmedlas upplevelser, kunskap, erfarenheter, attityder, åsikter och värderingar. (Jacobsen 1993, s. 10). I intervjun ber intervjuaren om respondenternas åsikter och uppfattningar och därmed kan man kalla intervju för att utväxla synpunkter. Detta är

orsaken till att en forskningsintervju inte blir som en vanlig dialog. En intervjuare bör vara insatt i det ämne som undersöks (Kvale & Brinkmann 2009, s. 182). Det förekommer olika sätt på vilka en intervju kan vara uppbyggd, en av dessa är den semistrukturerade intervjun (Dalen 2007, s. 29-31). I en semistrukturerad intervju är ett kriterium att få spontana, specifika, rika och relevanta svar från respondenten och intervjuaren skall sedan försöka tolka respondentens svar under intervjuens gång (Kvale & Brinkmann 2009, s. 180).

För intervjuerna med Viikari-gruppens deltagare användes en semistrukturerad intervjumetod där diskussionen var inriktad på bestämda ämnen som i förväg valts ut för att samla in sådan information som var relevant för syftet med själva utvärderingen, alltså att få en bild av hur Viikari-gruppens verksamhet uppfattades ur ett brukarperspektiv. Intervjuerna fick på förhand information om Viikari-gruppens verksamhet och om familjernas deltagande i gruppen genom frågeformuläret samt genom ytterligare information som bl.a. gruppens verksamhetsplan och bilder av verksamheten som skickats per e-post av Banauliker. Intervjuerna genomfördes på finska vilket krävde noggrannare förberedelse och genomgång av intervjuerna på förhand eftersom finska inte var utvärderarnas modersmål.

Det bör framgå för deltagarna hur deras bidrag till intervjun kommer användas och att konfidentialiteten bevaras. I intervjuer rekommenderas att information tilldelas deltagarna i olika skeden av processen. Det bör ges information om syftet med intervjuerna, vilka som är de ansvariga personerna för undersökningen och hur kontakt till deltagarna kommer att hållas. Genom t.ex. telefonkontakt kan tidpunkt för intervjutillfällen bestämmas. Valet av tidpunkt bör överlåtas till respondenten (Jacobsen 1993, s. 190-192). Genom frågeformulärets följebrev (bilaga 1) och via telefonkontakt delgavs respondenterna information om utvärderingen. Kontakt till respondenterna har upprätthållits via telefon för att hitta lämpliga tidpunkter och platser för intervjuerna. För den första intervjun valde respondenterna intervjuplatserna S:t Karins stads familjecenter Olkkaris utrymmen samt ett köpcenter. Eftersom utvärderingen gjordes så brukarorienterad som möjligt var det familjerna själva som fick avgöra vilken plats som kändes mest praktisk för dem att mötas på. Det som kunde konstateras efter att de två intervjuerna hållits var att mängden människor som rörde sig i köpcentret störde intervjun något och att speciellt barnen inte fick ro att koncentrera sig på frågorna som ställdes. Bredvid intervjuplatsen fanns även en lekplats som stal mycket av barnens uppmärksamhet. Platsen verkade ändå inte vara av någon större betydelse när det kom till vuxenintervjun. Inför följande intervju föreslogs ändå Olkkaris utrymmen som mötesplats vilket respondenterna ansåg vara en bra lösning. I

Olkkaris utrymmen användes under intervjuens gång ett avskilt rum där intervjun kunde hållas ostört och i rummet fanns också leksaker som barnen kunde underhålla sig med medan föräldrarna intervjuades.

Det första intervjukedet planerades in efter ungefär hälften av Viikari-gruppens träffar. Under den första intervjun bestämdes tidpunkt och plats för den andra intervjun som planerades in efter Viikari-gruppens sista träff. Även den andra intervjun genomfördes i S:t Karins stads familjecenter Olkkaris utrymmen. En av familjerna hade inte möjlighet att delta i den andra intervjun. Då anpassades situationen enligt familjens behov och ett frågeformulär (bilaga 5-6) sändes därför via e-post till familjen. Detta returnerades efter ca en vecka. Frågeformuläret bestod av samma frågor som planerades inför den andra föräldra- och barnintervjun. Till frågeformuläret bifogades instruktioner för hur frågeformuläret skulle fyllas i. Trots att föräldern blivit instruerad i hur barnen skulle intervjuas kan tillförlitligheten inte garanteras eftersom föräldern kan ha påverkat barnens svar.

Det är lättare att skriva ut intervjuerna då tekniska hjälpmedel så som t.ex. bandspelare används. Som intervjuare bör man tänka på att ha en avslappnad attityd under inspelningen av intervjun och att i förväg bekanta sig med de tekniska hjälpmedlen eftersom detta medför en bättre kontroll över hela intervjusituationen. (Dalen 2007, s. 33-34). Antecknandet under en intervju kan ha en negativ inverkan eftersom respondenten kan lägga sin uppmärksamhet på intervjuarens anteckningar (Jacobsen 1993, s. 189). Dessutom bör man som intervjuare vara bekräftande och ha en förmåga att lyssna på och visa sitt intresse för det som respondenten berättar om genom verbal och icke-verbal kommunikation (Dalen 2007, s. 39). Som intervjuare kan man välja att arbeta i par där man turvisas om att lyssna och ställa frågor, men om intervjun utförs av olika personer kan det hos respondenterna väcka en känsla av oordning. (Jacobsen 1993, s. 185). Som intervjuare är det viktigt att skriva ner sina egna känslor och reaktioner efter intervjun eftersom detta kan ha betydelse i den fortsatta analysen och tolkningen av materialet (Dalen 2007, s. 41).

Vi bestämde oss för att under intervjuerna aktivt lyssna och ställa spontana frågor. Anteckningar gjordes inte eftersom de ansågs distrahera både respondenterna, speciellt barnen, och dessutom även oss utvärderare. Däremot var alla vi tre utvärderare på plats och observerade intervjuprocessen och efter intervjun gjordes en genomgång av allas observationer av mötet och känslor som väckts under intervjun. En bandspelare användes för att spela in intervjuerna, eftersom det ansågs vara det minst komplicerade sättet att

samla in informationen på. Innan intervjuerna inleddes bekantade utvärderarna sig med bandspelaren och gjorde testinspelningar. Vi utvärderare hade noggrant förberett oss inför intervjuerna genom att gå igenom intervjufrågorna och intervjuens upplägg. Vi strävade till att bemöta respondenterna professionellt. En av utvärderarna utsågs som kontaktperson och var den som höll kontakt till familjerna genom hela utvärderingsprocessen. Utvärderarna bestämde sig i förväg att två personer intervjuar under vuxenintervjun för att kunna stöda varandra då ingen från tidigare var van vid intervjusituationer. Intervjufrågorna ställdes turvis av utvärderarna men spontana följdfrågor ställdes genom hela intervjun av båda utvärderarna.

Innan den huvudsakliga intervjun med respondenten inleds kan en sammanfattning över intervjuens uppbyggnad göras och eventuell ny information kan delges respondenten. Diskussionen före själva intervjuens gång kan till strukturen påminna om den form som intervjun har. Intervjuaren ställer frågor om saker och lyssnar under tiden som respondenten berättar. Detta kan hjälpa en att komma in i rollen som intervjuare innan intervjuens början. (Jacobsen 1993, s. 194-195). Under intervjuens gång är det viktigt att ta upp följande saker; vem man är, varför man är där, vad man vill, vad som händer med materialet, vad som man inte kan lova/ge, hur publiceringen och feedback sker (Dalen 2007, s. 42).

För att intervjun skall kunna användas i forskningssammanhang är det nödvändigt att respondenten får tid på sig att berätta och att intervjuaren tar sig tid att lyssna. Under intervjuens gång är det viktigt att hålla pauser, då har respondenten möjlighet att reflektera över frågan som ställts. (Kvale & Brinkmann 2009, s. 182). Om man kan förutspå att hela intervjun, medräknat diskussion innan och efter samtalet, kommer ta längre än en halv timme bör man fundera på flera intervjuer med passliga pauser eftersom respondenterna lätt blir trötta av att koncentrera sig så långa stunder i sträck. (Jacobsen 1993, s. 190-191). Intervjun bör alltid avrundas med ett avslutande samtal. Det bör finnas plats för övriga åsikter och tankar hos respondenterna ifall de anser att det är någonting viktigt som de vill tillägga. (Denscombe 2000, s. 153).

Innan intervjutillfället samlades utvärderarna för att gå igenom intervjuens upplägg. Utvärderarna ställde respondenterna de planerade frågorna, lyssnade på respondenternas svar och ställde sedan utifrån svaren olika följdfrågor. Före intervjuens början bekantade sig familjen med utrymmet och all dagliga saker diskuterades. Bandspelaren sattes på innan intervjun börjat då allmänna frågor ställdes och en tidpunkt för följande intervju

bestämdes. De första intervjuernas inledning bestod av en presentation om utvärderingen av Viikari-gruppen och utvärderingens syfte samt kort information om intervjuens upplägg. Intervjuerna pågick under en halv timmes tid, 20 minuter för föräldrintervjun och tio minuter för barnintervjun. Det reserverades tillräckligt med tid för intervjuerna med tanke på förberedelse, inledning och avslutning. Under intervjuerna har små andrum och pauser hållits för att ta i beaktande respondenternas eventuella behov av att bearbeta och reflektera kring olika frågor och teman. Intervjuerna avslutades med en fråga där föräldrarna hade möjlighet att fritt berätta om eller lyfta fram någonting gällande verksamheten. Intervjuerna avslutades med tilltugg, drickbart och fri samvaro.

De inspelade intervjuerna skall skrivas ut i textform vilket är ett tidskrävande arbete. Hur länge det tar att skriva ut intervjuerna beror på utvärderingens syfte, naturen av materialet samt hur mycket av intervjun som skall skrivas ut. (Kvale & Brinkmann 2009, s. 196). När intervjun genomlyssnats skall den gås igenom fråga för fråga (Davidson & Patel 2010, s. 82-84). För att få ett så pålitligt resultat som möjligt av den dokumenterade intervjun kan två personer på varsitt håll lyssna på samma avsnitt av intervjun och sedan skriva ner orden enligt hur de själva uppfattat det sagda. Därefter jämförs båda personers tolkningar och sammanförs. (Kvale & Brinkmann 2009, s. 200-201).

Efter att intervjuerna genomförts skrevs datan ut fråga för fråga. För att intervjuerna så ordagrant som möjligt skulle skrivas ut i text har inspelningarna pausats och spolats tillbaka och utvärderarna har lyssnat på intervjufrågorna om och om igen. Extra vikt har lagts vid att åstadkomma en så korrekt översättning av intervjuerna från finska till svenska som möjligt. Efter att intervjuerna skrivits ut har alla utvärderare i tur och ordning lyssnat på de inspelade intervjuerna och kontrollerat nerskrivet data. När utvärderarna tillsammans lyssnat på intervjuerna ytterligare en gång och gått igenom det nerskrivna har texten kritiskt granskats och vid behov ändrats. Tidigare erfarenhet av att skriva ut intervjuer eller kritiskt granska dem hade inte vi utvärderare och det har därför varit ett tidskrävande arbete. Allt inspelat material från intervjuerna har inte skrivits ut eftersom det inte ansågs relevant med tanke på examensarbetets syfte. Detaljer som citat av respondenterna har inte heller skrivits ut eftersom konfidentialiteten på detta sätt har kunnat bevaras.

5.7 Att intervju barn

Då man intervjuar ett barn behöver man kunna sätta sig in i dess tankevärld. Hur barn ser på världen och uppfattar situationer är långt kulturbundet och beror på de förväntningar

och krav omgivningen har ställt på barnets tänkande. (Doverborg & Samuelsson 2004, s. 9-11). Som grund för mötet med barnet måste man alltså ha tagit en klar ståndpunkt om med vilka ögon och vilken människosyn man ser på barnet. Det här examensarbetet kommer att genomsyras av en syn på barnet som en kompetent individ, en del och en produkt av vårt samhälle. Vi ser barnets resurser och möjligheter istället för att utgå ifrån problemtänkande. Detta synsätt delar vi med Viikari-gruppens verksamhet vilket är en förutsättning för ett lyckat samarbete. Doverborg & Samuelsson (2004) skriver om det Sociala och kulturella erfarenhetsperspektivet där barnet ses växa upp i en kontinuerlig växelverkan mellan utveckling och lärande där kultur, samhälle, tid och erfarenheter ständigt påverkar utvecklingen och lärandet. (Doverborg & Samuelsson 2004, s. 13). I analysen av utvärderingen kommer erfarenhetsperspektivet att vara en utgångspunkt för hur vi ser på barnen och för en fördomsfri förståelse för familjernas synpunkter på gruppens verksamhet.

I en intervjusituation med ett barn är det i första hand viktigt att skapa en god kontakt till och en trygg situation för barnet. Ifall inte det uppfylls kan man inte förvänta sig ett gott samarbete mellan barnet och den vuxna. Barnet behöver på förhand få veta vad intervjun kommer att behandla och varför. Platsen man väljer för intervjun bör vara lugn och ostörd. Samtidigt bör tillräckligt med tid reserveras för intervjun så att inte någondera parten känner sig stressad p.g.a. tidsbrist. (Doverborg & Samuelsson 2004, s. 28-29).

Då barnen intervjuades för det här examensarbetet var en förälder närvarande i rummet för att situationen skulle kännas trygg för barnen eftersom vi inte hade någon möjlighet att bekanta oss med dem före intervjudagen. Vi strävade efter att först intervjua föräldrarna för att barnen skulle få tid att vänja sig vid intervjusituationen och bekanta sig med oss. Vi märkte att barnen slappnade av då de fick leka en stund innan intervjun och då föräldern fanns i närheten under intervjun. En av oss utvärderare lekte med barnen under föräldrintervjun för att barnen skulle känna sig tryggare tillsammans med och våga tala med utvärderarna. Då situationen av någon orsak inte förlöpte enligt det upplägg som från början var planerat anpassades intervjun enligt de nya omständigheterna. Barnens känsla av trygghet och därmed deras vilja att berätta om Viikari-verksamheten vid intervjun kan ha påverkats ifall barnen inte kände sig trygga i situationen. Andra distraktioner så som spännande leksaker påverkade i viss mån barnens förmåga att koncentrera sig under intervjuerna. För barnintervjun reserverades cirka tio minuter vilket verkade vara en passande längd med tanke på barnens ålder och koncentrationsförmåga. Före intervjuerna inleddes, informerades barnen om intervjuns tema, alltså Viikari-gruppen, hur intervjun

skulle gå till och också bandspelarens funktion förklarades för barnen. Intervjun var uppbyggd på samma sätt som vuxenintervjuerna med en inledning, själva intervjun och en avslutning.

Den första intervjun med barnen (bilaga 4) inleddes med att barnen fick välja var sitt nallekort för att beskriva vad de tyckte om Viikari-gruppen. Nallekortet innehåller ett 40-tal nallefigurer som uttrycker olika känslor och som fungerar som stöd för samtal. Barnen fick välja mellan sju stycken kort med motiv av nallar som visade olika känslor så som ledsen, rädd, glad, nöjd och arg. Det här blev för några av barnen en lyckad inledning på intervjun eftersom de tyckte mycket om nallekortet och kände igen dem från Viikari-gruppens träffar. För ett av barnen var konceptet tyvärr inte lyckat eftersom barnet inte gillade nallekortet vilket föräldern senare berättade att hade varit fallet även under Viikari-gruppens träffar. Meningen med den här övningen var att få en mjukstart på intervjun genom att använda nallekortet som redan var bekanta för barnen. Eftersom barnen använt korten i Viikari-gruppen gissade vi att de skulle hjälpa barnen att minnas gruppen och väcka spontana reaktioner och kommentarer som kunde säga något om vad barnen tyckt om Viikari-gruppen och samtidigt kunde leda intervjun vidare. Den andra barnintervjun (bilaga 6) gick ut på att barnen fick rita en bild av vad som helst från Viikari-gruppen. Under tiden som barnen ritade fick de berätta för oss vad de ritat och varför. Samtidigt frågade vi andra frågor om vad de ansåg om Viikari-gruppen. En av familjerna kunde som tidigare nämnts inte närvara vid det andra intervjutillfället. Därför utfördes den andra barnintervjun genom att föräldern ställde frågorna till barnen och skickade svaren samt barnens teckningar via e-post till utvärderarna.

För en lyckad barnintervju behöver man även ha förberett sig vad gäller material för t.ex. inspelning eller anteckning. Inspelning är nästan att föredra när det gäller barn för att spara på tid och för att hålla barnet motiverat. Man behöver vara så väl förberedd att man kan intervjufrågorna utantill så att inte barnets koncentration avbryts då man måste titta i sina papper eller ifall långa pauser uppstår. När man intervjuar ett barn finns det en risk för att barnet av någon orsak inte vill svara på frågorna. Intervjuaren behöver vara lyhörd för när det är bäst att avsluta utfrågningen och respektera barnet och dess känslor. Ämnet som behandlas kan t.ex. sammankopplas med någon obehaglig erfarenhet som barnet inte vill tala om eller så orkar barnet helt enkelt inte koncentrera sig. (Doverborg & Samuelsson 2004, s. 28-36).

När själva frågeskedet i intervjun inleds måste barnet ges tillräckligt med tid för att svara på frågorna. Det kan löna sig att ställa mer generella frågor till att börja med och låta barnet berätta själv. Efterhand kan man sedan ställa mer specifika frågor för att närma sig ämnet man vill undersöka. Ju yngre barn man arbetar med desto mer specifika behöver frågorna vara för att barnen skall förstå. Frågor man i regel bör undvika att använda sig av då man intervjuar barn är ja- och nej-frågor eftersom de inte inbjuder till någon vidare diskussion. Istället kan man be barnen berätta och beskriva hur saker och ting gått till. För att barnen lättare skall kunna uttrycka sig och berätta om en händelse kan man använda sig av t.ex. bilder som barnet kan associera till egna erfarenheter. Man kan med hjälp av bilder även koncentrera samtalet till att behandla ett visst ämne. (Doverborg & Samuelsson 2004, s. 32-36). I slutet av intervjun bör man ge återkoppling för att förklara att informationen man fått är värdefull för resultatet av undersökningen. (Dalen 2007, s. 47).

För att dokumentera intervjuerna användes även under barnintervjuerna en digital bandspelare. Eftersom en semistrukturerad intervjumetod valts för intervjuerna fanns färdiga frågor som vi utgick ifrån men samtalet med barnen fick utifrån deras svar på frågorna utformas i olika riktningar. De personer som intervjuade barnen stödde varandra genom att parallellt ställa följdfrågor och hålla koll på att alla planerade frågor ställdes. För att barnen skulle kunna koncentrera sig satte vi oss kring ett kaffebord där ögonkontakt till barnen var möjlig. Frågorna var planerade så att de först skulle vara mer generella och ge barnen en chans att fritt berätta om Viikari-gruppen. En del frågor valde barnen att inte svara på. Då försökte vi ställa frågan på andra sätt eller helt enkelt lämna frågan och gå vidare i intervjun om vi tydligt märkte att barnet inte kunde eller ville svara. Ett sätt att få barnen att förstå frågorna bättre var att ställa mer specifika frågor om någon viss händelse eller aktivitet från Viikari-gruppens träffar. Då utvärderarna inte varit närvarande under gruppens träffar har information om träffarna och programmet under träffarna samt bilder från olika aktiviteter fåtts per e-post av Banauliker. Bilderna hjälpte barnen att minnas vad de gjort i gruppen och de kunde utifrån bilderna berätta mera om aktiviteterna och vad de tyckt om dem. Eftersom vi var tre personer som var närvarande vid varje intervju, antingen aktivt som intervjuare eller passivt i bakgrunden, kunde vi alla iaktta barnens kroppsspråk och föräldrarnas påverkan på intervjusituationen. Intervjun avslutades med att vi tackade barnen för att de berättat för oss om Viikari-gruppen och förklarade för dem att de genom detta hjälpt oss med en viktig uppgift.

5.8 Tillförlitlighet

Man bör undersöka en utvärderings tillförlitlighet enligt reliabiliteten och validiteten i denna (Saunders, Lewis & Thornhill 2003, s. 252). Då man kritiskt granskar reliabiliteten och validiteten i en kvalitativ undersökning betyder det att man kritiskt ser på den kvalitet som det insamlade materialet har. Då granskar man den interna validiteten, externa validiteten och reliabiliteten i den genomförda undersökningen. (Jacobsen 2007, s. 156).

Frågan om intern validitet handlar om ifall man fått fram det man ville av sin undersökning och ifall man uppfattar resultaten som riktiga. Att resultatet är riktigt betyder att det endast finns en sann beskrivning för en företeelse. Först måste man intervjua respondenterna för att få svar på det man vill utreda och efter det tolka svaren på ett pålitligt sätt för att kunna lyckas med validiteten (Saunders, m.fl. 2003, s. 253). Validiteten i de valda metoderna för insamling av material bör lämpa sig för undersökningens mål, problemställningar samt teoretiska förankring (Dalen 2007, s. 118-119). Den insamlade datans validitet är beroende av från vilka källor datan kommer. Det gäller som undersökare att förhålla sig kritiskt till hur källorna valts ut. Det finns större tilltro till förstahandskällor än vad det finns till andrahandskällor. Om t.ex. en respondent själv har deltagit i en grupp är denna person en pålitligare källa än vad en annan person är som endast för vidare den information som någon annan har berättat för denna person. Data som man får från flera olika källor ger en riktigare beskrivning av det man undersöker. Det gäller att granska att källorna har bra kunskap om ämnet och att de inte har motiv för att ljuga. (Jacobsen 2007, s. 156-163). Genom att utvärderaren ställer frågor och ger möjlighet för respondenterna att delge detaljrika kommentarer förstärks datamaterialets validitet (Dalen 2007, s. 118-119).

I utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet har respondenterna i intervjuerna och frågeformulären varit förstahandskällor, eftersom de varit deltagare i Viikari-gruppen. Dessutom har vi fått information om gruppen av familjearbetare Banauliker, som varit med i utförandet av verksamheten. Eftersom intervjuerna spelades in på band har utvärderarna haft möjlighet att ordagrant lyssna på vad respondenterna svarat upprepade gånger. Då alla tre utvärderare varit med under själva intervjuerna och observerat respondenternas kroppsspråk m.m. och efteråt lyssnat på intervjuerna på band för att sedan gemensamt diskutera om alla uppfattat svaren på samma sätt minskar risken för feltolkningar av respondenternas svar.

Extern validitet handlar om hur resultaten från en undersökning kan generaliseras från ett litet sampel till en större grupp som inte varit med i undersökningen. I en kvalitativ intervju

strävar man till att fördjupa sig i och förstå företeelser genom att i sin undersökning använda sig av endast några respondenter som är utvalda för ett visst syfte. Då man utfört en kvalitativ forskning gäller det att vara försiktig med att generalisera resultat som man fått av endast några respondenter. (Jacobsen 2007, s. 166-168).

Vårt sampel har alltså varit två familjer av sju som deltog i Viikari-gruppen. Eftersom vi fått liknande svar av de två familjerna är möjligheten stor att de andra familjerna i Viikari-gruppen har varit av samma åsikt. Det går dock inte att generalisera resultaten till att gälla någon större grupp utan bara den här specifika gruppen om ens det. Då föräldrarna svarade på frågorna talade de vid flera tillfällen om gruppens önskningar, inte bara om sina personliga önskningar för gruppens framtid. Det här tolkade vi som att föräldrarna i Viikari-gruppen talat om flera av de här frågorna med varandra före intervjutillfällena. Eftersom deltagandet i utvärderingen har varit frivilligt för Viikari-gruppens deltagare, har vi inte kunnat påverka samplet. Att deltagandet i utvärderingen var frivilligt påverkade antagligen även deltagarantalet. Men vi anser att samplet varit tillräckligt stort för utvärderingen av Viikari-gruppen och att det är möjligt att gå in på djupet av dessa två familjers åsikter om verksamheten.

Efter att man granskat validiteten gäller det att granska resultatens reliabilitet, alltså om den insamlade datan är pålitlig. Då granskar man om den valda undersökningsmetoden har kunnat påverka resultatet. Under intervjun är utvärderarens och respondentens karaktär och beteende faktorer som kan påverka reliabiliteten (Saunders, m.fl. 2003, s. 252). Detta kallas för undersökareffekt. I intervjuer kan respondenten påverkas av bl.a. hurdant intervjuarens utseende och tal är samt hurdant kroppsspråk intervjuaren använder (Jacobsen 2007, s. 169-172). Alla intervjuer måste utföras så lika som möjligt. Ifall respondenten har fördomar mot utvärderaren, eller om respondenten inte vill gå så djupt in på ämnet som skulle önskas eller möjligtvis inte har rätten att svara på frågorna, kan det förekomma reliabilitetsproblem, eftersom intervjuaren då endast får en del av hela bilden. Reliabilitetsproblem kan även uppstå ifall respondenten känner sig obekvämd vid intervjutillfället. (Saunders, m.fl. 2003, s. 252). Då det är flera personer som intervjuar kan undersökarnas resultat variera ifall de ger olika stimuli. Flera intervjuare kan påverka negativt och försvaga projektets kvalitet om intervjuarna inte har samma syn och utbildning som en grund i bakfickan för utförande av intervjuerna och tolkning av dem (Dalen 2007, s. 118-119).

I genomförandet av undersökningar kan det också uppstå kontexteffekter, vilket innebär att respondenten kan påverkas av stället där intervjun genomförs. Kontexten kan vara naturlig eller onaturlig. Den blir mer naturlig ifall intervjun genomförs på ett ställe som är bekant för respondenten. Men naturliga ställen innehåller ofta störningsmoment, som t.ex. i respondentens egna hem där familjemedlemmarna kan störa intervjun. Det är ofta som man väljer en onaturlig kontext för en intervju, men då är det viktigt att det skapas tillit mellan utvärderaren och respondenten. Då en intervju är planerad på förhand kan respondenten förbereda sig inför den och då kan man få respondentens genomtänkta och planerade synpunkter. (Jacobsen 2007, s. 169-172). För att kunna garantera den bästa tänkbara grunden för kommande bearbetning, analys och tolkning av insamlat material är det att föredra att intervjuerna spelas in på band (Dalen 2007, s. 118-119).

Då intervjuerna med Viikari-gruppens deltagare genomfördes kan det hända att respondenterna inte hade tillräcklig tillit för oss intervjuare eftersom vi var okända för dem. Det finns en liten risk att de inte kände sig trygga eller villiga att berätta allt, men under intervjuerna kändes det som att åtminstone föräldrarna kände att situationen var trygg och de verkade ha en genuin vilja att dela med sig av sina tankar om verksamheten. Det verkade inte heller som om respondenterna skulle ha blivit påverkade av utvärderarnas utseende, tal eller kroppsuttryck annat än eventuellt det faktum att utvärderarnas modersmål var svenska. Detta kan i viss mån ha påverkat hur frågorna uppfattades av respondenterna men tack vare noggranna förberedelser och dubbelkoll ställdes frågorna ändå på korrekt finska och utvärderarna upplevde att det under intervjuerna inte uppstod några missuppfattningar p.g.a. språkliga missförstånd. Dock påverkade det under barnintervjuerna att barnen inte kände oss utvärderare från tidigare och delvis därför vågade alla barn inte svara på vissa av frågorna som vi ställde. Utvärderarnas nervositet kan också ha påverkat intervjun något. Några ledande frågor ställdes på grund av att intervjuerna var oerfarna och nervösa. Intervjuerna försökte ändå att inte leda intervjun åt något håll, men eftersom det inte i intervjun kom fram något negativt om verksamheten försökte vi genom de mer ledande frågorna få fram ifall familjerna ansåg att det fanns något i gruppens verksamhet som kunde förbättras.

Två av oss utvärderare fungerade som intervjuare medan den tredje fanns på plats för att observera och sköta om tekniken och det praktiska kring intervjun. Båda intervjuerna ställde frågorna turvis och gjorde på samma sätt under alla intervjutillfällen. En av intervjuerna genomfördes i ett café i ett köpcenter, vilket gjorde intervjusituationen mer utmanande. I caféet fanns andra kunder och förbi caféet rörde sig en del människor. Den

intervjuade föräldrarnas barn lekte på lekplatsen bredvid, vilket gjorde att föräldern var tvungen att stundvis rikta sin uppmärksamhet mot dem under intervjun, vilket påverkade föräldrarnas koncentrationsförmåga. De andra intervjuerna genomfördes i ett rum som var nytt för alla, men det var ett lugnt ställe där det fanns leksaker som barnen kunde leka med så att vi kunde genomföra föräldrintervjuerna utan allt för många störningsmoment. Barnintervjuerna fungerade också bättre i rummet än i köpcentret eftersom det i rummet inte fanns lika mycket faktorer som påverkade barnens koncentrationsförmåga. Intervjuerna var planerade på förhand och därför hade respondenterna möjlighet, ifall de ville, att förbereda sig inför intervjuerna eftersom de ändå ungefär visste vad intervjuerna skulle handla om. Om de förberett sig inför intervjuerna kan vi inte vara säkra på, men eftersom de för det mesta gav utförliga svar är möjligheten stor att de gjort det.

5.9 Etiskt förhållningssätt

All vetenskaplig verksamhet styrs av lagar och riktlinjer vilka innehåller principer för hur verksamheten skall styras. Etiken behandlar vissa områden när det gäller forskning. Dessa områden är bland annat krav på samtycke, krav på att bli informerad, krav på konfidentialitet, krav på skydd för barn och hänsyn till socialt svaga grupper. Samtycket uppges frivilligt utan yttre påtryckningar och begränsningar. Detta samtycke innebär att respondenten på förhand skall informeras om allting som berör deltagandet i forskningsprojektet. Det är viktigt att följebrevet som delges respondenterna behandlar all information om undersökningen och att informationen är korrekt. Det bör framgå tydligt i arbetet att respondenterna gett sitt samtycke till undersökningen. Som forskare bör man beakta ifall det finns behov att omforma tidigare formuleringar om samtycke eftersom förändringar kan ske under forskningsarbetets gång. Samtycke till forskningen kan omedelbart avbrytas när som helst under processen om respondenten så vill. Respondenten bör informeras om forskningens plan och syfte, metoderna som används, principen om frivilligt deltagande samt vilka ansvarspersonen är. (Dalen 2008, s. 20-26).

De deltagande familjerna i utvärderingen tilldelades i samband med frågeformuläret ett följebrev (bilaga 1) där all information om utvärderingen framkom. I följebrevet fanns en beskrivning av utvärderingen och dess syfte, föreslagna datum för träffar för intervjuerna och ansvariga personer för utvärderingen. Dessutom behandlades konfidentialiteten. Föräldrarna fick ge sitt samtycke för deltagande i utvärderingen och att intervjuerna spelades in genom att kryssa i en ruta på frågeblanketten. Ett missförstånd hade skett mellan utvärderarna och kontaktpersonen till Viikari-gruppen och ett följebrev med fel

formulering av syftet för utvärderingen och fel kontaktperson delades ut till respondenterna. Därtill bifogades ytterligare fel blankett för förslag på tidpunkter för intervjuerna. Efter att de ifyllda frågeformulären returnerats till utvärderarna kontaktades familjerna per telefon för att förklara missförståndet. Då förklarades det rätta syftet för utvärderingen för respondenterna och nya datum för intervjuer föreslogs. I den bifogade bilagan (bilaga 1) finns det rätta syftet formulerat. Dessutom ville vi ytterligare förklara kort om utvärderingen och projektet överlag för att reda ut möjliga missförstånd. Som redan tidigare nämnts presenterades utvärderingen ytterligare i inledningen av den första intervjun och det poängterades att deltagandet varit frivilligt och att utvärderingen därmed kunde avbrytas närhelst respondenterna kände för det.

Konfidentialitet bör bevaras under hela forskningens gång. Uppgifter och information som respondenten delger utvärderarna bör de kunna lita på att blir sekretessbehandlade. Då respondenten är minderårig behövs vårdnadshavarnas samtycke till deltagande. Den minderåriga deltagaren skall precis som myndiga deltagare delges all nödvändig information om forskningen. Barn som respondenter bör skyddas av sina vårdnadshavare. I forskning inom socialt arbete kan man möta människor som befinner sig i utsatta eller svåra livssituationer. Därför bör utvärderingen göras med försiktighet och respondentens alla uppgifter bör försäkras konfidentialitet. (Dalen 2008, s. 20-26).

Respondenternas delgivna data har i utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet behandlats konfidentiellt och varit sekretessbelagda. Enbart denna utvärderingsgrupp har haft tillgång till den insamlade datan om respondenterna. Utvärderingsgruppens kontaktperson har haft insyn i vilka familjer som deltagit i utvärderingen men deltagarna var medvetna om detta redan innan de gav sitt samtycke om deltagande i utvärderingen. I redovisningen av utvärderingens resultat har familjernas svar slagits ihop så att man inte kan koppla de enskilda familjerna till enskilda svar. På det här sättet kunde vi bevara respondenternas konfidentialitet genom hela utvärderingen. De returnerade blanketterna och det inspelade materialet från intervjuerna förstörs efter att utvärderingen slutförts. Eftersom de deltagande familjernas barn var minderåriga behövdes ett samtycke från föräldrarna för barnens deltagande. Då fel frågeformulär och följbrev delades ut till familjerna hade även frågan om samtycke till barnens deltagande uteblivit. Därför ställdes även denna fråga i samband med det första telefonsamtalet till föräldrarna.

Enligt Littig och Grieâler (2005, s. 65-79) krävs följande för att uppnå social hållbarhet; tillräcklig utkomst, säkerställande av säkerheten och tillräckliga välfärdstjänster, rättvis

fördelning av resurser, möjlighet till aktivering och möjlighet för individen att inverka på sitt eget liv, gemenskap, delaktighet och inkludering i samhället. Genom ekonomisk tillväxt försöker man nå många av sociala hållbarhetens aspekter som säkerhet, välmående och hälsa. På den sociala hållbarheten inverkar även lagstiftningen och de gemensamma värdegrunden samt även ekonomin.

I takt med att välfärden ökar frigörs nya resurser för att satsa på nya former av förebyggande familjearbete så som Viikari-gruppen. Viikari-gruppens verksamhet var resursförstärkande genom att ge föräldrarna verktyg för att känna att de själva behärskar de utmaningar som familjelivet innebär. Föräldrarna har bl.a. uppmuntrats till att vara delaktiga i barnens liv, att känna gemenskap och att själva påverka sitt eget liv. Vi kan alltså konstatera att den sociala hållbarheten tydligt kommer fram i Viikari-gruppens verksamhet.

6 Resultatredovisning och analys

I det här kapitlet redovisas resultaten från frågeformulären och intervjuerna. Vi har valt att sammanfatta den insamlade informationen från de olika tillfällena och att dela in dem enligt olika teman rörande Viikari-gruppens verksamhet. I samband med resultatredovisningen analyseras familjernas svar och de metoder som använts för att samla in data av respondenterna. Vi är medvetna om att upprepningar förekommer i resultatredovisningen. Detta beror på att respondenterna lyft fram samma saker i de olika frågorna.

6.1 Information om och orsak till deltagande i Viikari-gruppens verksamhet

Eftersom vi ville få reda på hur Viikari-gruppens deltagare hade blivit intresserade av att delta i verksamheten har vi ställt respondenterna följande frågor:

- Hur har ni fått information om Viikari-gruppen?
- Varför har ni valt att delta i Viikari-gruppen?

Ur svaren framkom det att föräldrarna hade fått information om gruppen genom dagvården som en bifogad fil i ett e-post meddelande. Det som väckte en av föräldrarnas uppmärksamhet var reklamen om Viikari-gruppens verksamhet som innehöll en text med

en humoristisk vinkling riktad till barnen. Texten uppmanar barnen att ta med mamma och pappa till Viikari-gruppen ifall det hemma brukar vara så att barnen ofta behöver skrika och bråka för att få sin vilja igenom (bilaga 7). Även den övriga texten på reklambladet som gav mer information om gruppen väckte båda familjernas intresse. Ordet referensgrupp som ingick i reklamen var ett ord som fångade en av föräldrarnas uppmärksamhet eftersom denna tyckte att det var precis vad familjen behövde. En av föräldrarna poängterade också att gruppen var ett bra komplement till de tjänster som erbjuds t.ex. förstföderskor under familjeförberedelsekurser ordnade av familjerådgivningen eftersom det är andra problem som behandlas där än de man ställs inför då man har lite äldre barn. Föräldrarna hade sökt sig till Viikari-gruppen eftersom de var i behov av stöd och tips för att handskas med svåra situationer i vardagen samt för att få stöd i parrelationen. När barnet blir äldre uppstår nya frågor och man ställs inför andra problemsituationer och här har Viikari-gruppen varit ett bra stöd. En av föräldrarna berättade att den här sortens grupp kändes viktig eftersom barnen enligt föräldern faller under kategorin utmanande barn. Barnen beskrevs av föräldern som trotsiga med hett temperament. Andra faktorer så som en hektisk vardag gjorde att föräldern upplevde sin situation som extra tung. Det här ledde för familjen till beslutet att delta i Viikari-gruppen. Att få stöd utifrån beskriver föräldern som att få en möjlighet till ett litet andrum i vardagen.

Reklambladet för Viikari-gruppen ansågs vara det som lockat föräldrarna till verksamheten. Båda familjerna lyfte fram den text som fanns på reklambladet som informativt och intressant. Banauliker och Saarinen-Salmi har bearbetat texten i och tillsammans med elever från Turun kristillinen opisto utformat layouten för reklamen. Reklamen var den enda informationen som gjorts för att marknadsföra verksamheten. Mera information fick deltagarna per telefon eller per e-post av Viikari-gruppens handledare. Reklambladet verkar ha tjänat sitt syfte genom att ge familjerna tillräckligt med information för att locka dem att delta i verksamheten. Den ena föräldern påpekade att det inte fanns någon motsvarande verksamhet för barnfamiljer med äldre barn vilket betyder att den här typen av verksamhet är viktig eftersom den fyller en lucka bland de redan existerande stödformerna. Orsaker till att föräldrarna deltog i gruppen var överlag att få bättre verktyg för sitt föräldraskap för att orka bättre i vardagen.

6.2 Förberedelse och förväntningar inför Viikari-gruppen

För att få fram om gruppens deltagare förberedde sig inför Viikari-verksamheten och om den motsvarat deltagarnas förväntningar ställdes följande frågor:

- Vad förväntar ni er av Viikari-gruppens verksamhet?
- Har ni förberett er inför den första Viikari-grupp träffen? I så fall hur?
- Har ni förberett ert barn inför Viikari-grupp träffen? I så fall hur?
- Saknade ni någonting i verksamheten? Fick ni ut någonting som ni inte hade förväntat er av gruppen?

Föräldrarnas förväntningar av Viikari-gruppen var att få förtroende för sitt eget föräldraskap, kunna se hurdan man är som förälder, vara delaktig i interaktioner samt att få tips för vardagen med barnen. Den ena föräldern som svarat på frågeformuläret berättade att de haft ett öppet sinne för vad det innebar att delta i verksamheten och förväntade sig inget särskilt men tänkte att gruppen nog kunde ge i alla fall något verktyg för att orka med och förändra vardagen. I ett senare skede av utvärderingsprocessen berättade föräldrarna att de inte ansåg att någonting i verksamheten fattades med tanke på vad de före gruppens start förväntat sig. Eftersom Viikari-gruppen motsvarat föräldrarnas förväntningar och de har varit nöjda med den, har de som organiserat gruppen tydligen lyckats bra med innehållet i verksamheten.

Innan verksamheten inleddes var det oklart för föräldrarna hur Viikari-gruppens träffar var uppbyggda. Föräldern i den ena familjen hade satsat på att förbereda barnen genom att berätta vart de var på väg och varför föräldern velat delta i Viikari-gruppen. Det framkom i Viikari-gruppens reklam att föräldrarna under verksamheten har möjlighet att diskutera sinsemellan medan barnen har ledd verksamhet. Därför förklarade föräldern i förberedande syfte för barnen att de kanske inte kunde vara tillsammans hela tiden under träffarna. Föräldern berättade om vad de antagligen skulle göra under träffarna baserat på den information som fått via telefonsamtal med den ansvariga grupphandledaren och det som framkom i gruppens reklamblad. Föräldern berättade för barnet att Viikari-gruppen är en plats där man får nya kompisar att leka med.

Det framkom att föräldrarna i stort sätt hade liknande förväntningar inför Viikari-gruppen. Vi antar att detta berodde på den förhandsinformation som föräldrarna fått genom

reklambladet (bilaga 7) om gruppen. De förväntade sig att få mera kunskap och verktyg för att orka med utmaningarna i familjelivet. Båda föräldrarna kände en lättnad över att få träffa andra föräldrar i samma situation. Kontakten till de andra föräldrarna som skapats genom referensgruppen uppskattades högt av deltagarna. Eftersom föräldrarna inte var säkra på vad gruppen skulle föra med sig, förberedde de barnen genom att berätta vart de var på väg och vad de förväntade sig att skulle ske där. I förhandsinformationen om gruppen kunde eventuellt ha ingått en mer detaljerad beskrivning om programmet för verksamheten.

6.3 Tankar om Viikari-verksamhetens innehåll

För en tydligare bild av Viikari-verksamhetens innehåll och hur den fungerade ställdes följande frågor till respondenterna:

- Kan ni berätta kort vad ni har gjort i Viikari-gruppen?
- Har ni övriga tankar eller frågor?

Föräldrarna upplevde att Viikari-gruppen var en trevlig grupp där deltagarna vågade öppna sig och diskutera om det mesta. Under de vuxnas diskussionsstund behandlades olika på förhand bestämda teman (tabell 1) och deltagarna styrde sedan diskussionen mot utmaningar som familjerna ställs inför i vardagen med barnen. Diskussionen kretsade enligt föräldrarna därutöver kring att lära sig vikten av att uppmärksamma barnen, att bli medveten om var de egna gränserna går och hur var och en reagerar när tålamodet tagit slut. Den ena föräldern ansåg att de hade så mycket att diskutera om så att det huvudsakliga temat för träffen ibland hamnade i bakgrunden. Båda föräldrarna berättade att det känts som en stor lättnad att få höra att man inte är ensam i världen med att uppleva att vardagen som förälder stundvis känns väldigt tung och att tålamodet ibland tryter.

Föräldrarna tyckte efter Viikari-gruppens sista träff fortfarande att samarbetet inom gruppen hade fungerat bra och att det känts väldigt bra att komma på träffarna. De tillade att det nästan kändes lite skrämmande att gruppen bara träffades åtta gånger och att verksamheten efter det skulle sluta. Tidpunkten då gruppen hållits ansåg föräldrarna vara väldigt praktisk då man kunnat komma genast efter att man hämtat barnen från daghemmet utan att behöva fundera på att hinna åka hem och laga mat före träffarna. Att barnen fick komma med till Viikari-gruppen var enligt den ena familjen en förutsättning för att de skulle kunna delta i gruppen. Föräldern ansåg att träffen var ett perfekt paket med tanke på

tidpunkt, maten, möjligheten att ta med barnen och referensstödet. Stället där träffarna hållits har föräldrarna ansett vara lättillgängligt och ändamålsenligt.

I intervjun framkom att det viktigaste för att en grupp skall fungera är att deltagarna i gruppen känner sig bekväma och kommer överens med varandra men att detta inte är en självklarhet eftersom deltagarna ofta är främmande för varandra. Därför hade handledarna nyckelrollen, åtminstone under de allra första träffarna innan deltagarna hade bekantat sig med varandra, att skapa en öppen, tillitsfull och trygg atmosfär för familjerna. Enligt en av föräldrarna hade gruppens handledare lyckats bra med detta, eftersom de varit lugna, gett deltagarna tillräckligt med utrymme samt handlett och gett goda råd utan att vara fördömande.

Båda föräldrarna ansåg att det var en trevlig grupp att delta i där man även fått bekräftelse på att livet som förälder ibland kan vara väldigt tufft. Genom gruppens stöd och tips har föräldrarna fått ork och verktyg för att kämpa vidare i den hektiska vardagen. Utgående från föräldrarnas svar kunde vi speciellt uppmärksamma att resultaten har uppfyllts för Viikari-gruppens träffarnas mål ett och fyra (tabell 1). Diskussionsstundens tema kunde leda till något annat ämne som föräldrarna ansåg att behövde diskuteras. De professionella handledarnas roll ansågs vara viktig för en lyckad verksamhet. Om handledarna inte skulle ha haft lika stor roll skulle deltagarna ha varit tvungna att ta större ansvar för gruppen, vilket möjligtvis skulle ha gett ett sämre resultat. Föräldrarna ansåg att Viikari-gruppens åtta gånger var för få men att tidpunkten, platsen och innehållet i verksamheten gjort den lätt tillgänglig. Vi anser att det vid implementering av verksamhet är bra att ta i beaktande tillgängligheten för familjernas deltagande. Därför anser vi att det är ett bra alternativ att bjuda på mat och möjliggöra även barnens deltagande för att göra tröskeln så låg som möjligt för familjerna att delta.

6.4 Tankar om veckovisa hemläxor

Eftersom Viikari-gruppen bestod av hemuppgifter inför varje träff ville vi få reda på deltagarnas åsikter om dem och därför ställdes frågan:

- Av vilken åsikt är ni gällande hemläxorna?

Varje vecka fick föräldrarna en hemläxa, något som de under veckan skulle fundera på. De fick själva anpassa uppgiften efter familjens egna utmaningar och behov. En förälder ansåg i början att hemläxorna var arbetsamma, men efter den första hemuppgiften märkte

föräldern att de gav resultat och att de inte var så krävande att utföra som förväntat. Enligt föräldrarna var hemläxorna nyttiga. Den ena föräldern var av den åsikten eftersom de teman som behandlades i hemläxorna stödde familjen i vardagen och eftersom de inte varit speciellt tidskrävande. Ifall hemläxorna skulle ha varit arbetsamma kunde risken ha funnits att de blivit ogjorda eftersom vardagen redan från tidigare upplevdes som hektisk av föräldrarna. Ena föräldern ansåg att hemläxorna öppnade ögonen för både det egna och barnens beteende. Under Viikari-gruppens träffar delade föräldrarna med sig av sina funderingar kring hemläxorna. De upplevde det som positivt att få dela med sig av och diskutera om sina upplevelser av uppgifterna eftersom man då inte kände sig så ensam med sina problem och känslor och eftersom man kunde få goda praktiska råd av de andra föräldrarna. Enligt en av föräldrarna kändes det som om det fanns för lite tid för att gå igenom hemläxorna då diskussionen ofta löpte in på sidospår.

Hemläxorna verkade vara omtyckta av föräldrarna. De var möjliga att utföra under veckan utan större kraftansträngningar och kunde anpassas efter familjernas egna behov. Föräldrarna upplevde att de genom diskussion om upplevelserna kring uppgiften fick stöd av de andra föräldrarna genom att dela med sig av de egna utmaningarna. Utgående från föräldrarna kan vi konstatera att speciellt målet för Viikari-grupp verksamhetens träff fyra har uppfyllts. (tabell 1). I intervjuerna lyfte föräldrarna fram hemuppgiften från den föregående träffen och eftersom temat för uppgiften utförligt diskuterades Viikari-gruppens träffar, verkar det som om hemuppgifterna var en stor del av referensgruppens verksamhet.

Deltagarna kände sig trygga i gruppen eftersom de kom bra överens med varandra och gruppandan var god. Det är omöjligt att på förhand veta ifall en grupp kommer att fungera tillsammans eller inte eftersom det långt beror på personkemi ifall man känner sig bekväm med att öppet tala om obekväma saker.

6.5 Konkrete förbättringar i familjernas vardag

Av intervjun ville vi få fram om Viikari-gruppen fungerat och om den även förändrat deltagarnas vardag på ett positivt sätt. Därför ställde vi deltagarna frågan:

- Har Viikari-gruppen förändrat er vardag? I så fall hur?

Enligt föräldrarna hade Viikari-gruppen förändrat familjens vardag eftersom gruppen hade hjälpt dem att kunna se på sitt eget handlande med andra ögon. Föräldrarna berättade att

referensstödsgruppen bl.a. hade tipsat dem om att fokusera på att själva hålla sig lugna då konflikter uppstår eller i situationer då man vet att man lätt tappar tålamodet. Detta inverkar positivt på barnen som då också blev lugnare. Som exempel på en konkret situation som förändrats nämnde den ena föräldern att påklädning av barnen nu gick bättre än tidigare. En förälder berättade också att det har känts bra att de av de övriga i gruppen fick bekräftelse på att de i vissa utmanande situationer med barnen också har handlat rätt. Genom gruppens genomförda uppgifter och handledarnas framförda exempel har föräldrarna kunnat förändra sina egna handlingar i olika situationer. Trots ny kunskap förekommer fortfarande misstag, men föräldern poängterar att man kan reflektera över sina misstag och därefter lära sig av dem. Föräldrarna lyfte också fram litteratur som de hade blivit tipsade om av Viikari-gruppens handledare, "Äiti älä tottele kaiken maailman kasvatusoppaita" av Janna Rantala (2014). Boken handlar om att föräldrarna ibland också måste lyssna på sina egna behov och inte blint lyda någon av de otaliga guider om barns uppfostran som finns till salu idag. Enligt Rantala är det enda man behöver för att vara en bra förälder ett sunt och rättvist förhållande till sina barn.

Genom gruppen har familjernas vardag i viss mån förändrats. Föräldrarna anser att de genom gruppen fått beredskap att tänka och handla på andra sätt i problematiska situationer. Att föräldrarna har blivit säkrare i sin föräldraroll kan kännas igen på barnens positiva beteendeutveckling. Av teman för Viikari-gruppens verksamhet har speciellt träff nummer två uppfyllts genom de olika målen (tabell 1). Detta anser vi är ett av de viktigaste resultaten av gruppens verksamhet. Genom gruppen har föräldrarna även fått bekräftelse på att deras agerande i olika utmanande situationer varit bra. De har fått känna att de är tillräckligt bra föräldrar och att det räcker. Vi anser att bekräftelse är viktigt för att föräldrarnas självkänsla och självförtroende ska stärkas så att de vågar tro på att de är bra föräldrar så att de orkar kämpa vidare.

6.6 Föräldrarnas tankar om barnens upplevelser av gruppen

Eftersom vi anade att vi inte skulle få ut så mycket relevant av barnintervjuerna bestämde vi oss för att fråga föräldrarna vad de anser om att barnen har för åsikter om Viikari-gruppen. Därför ställdes föräldrarna följande frågor:

- Har ert barn kommenterat någonting om gruppen hemma?
- Tror ni att gruppen har gett barnet någonting?

Båda föräldrarna som intervjuats berättade utan att tveka att barnen tyckt mycket om Viikari-gruppen och att de varje vecka har sett fram emot nästa träff. En del av barnen hade pratat mycket om Viikari-gruppen hemma medan ett av barnen enbart talat om en ny vän från gruppen. Inget av barnen hade sagt någonting negativt om gruppen. Den ena föräldern berättade att barnet hade uttryckt en önskan om att pappan skulle delta i gruppen istället för mamman. Pappan i familjen hade deltagit i gruppen två gånger tidigare. En av föräldrarna var glad för att barnen så bra klarat av att vara åtskilda från föräldrarna hela den timmen som de vuxna och barnen var uppdelade i olika grupper. Föräldrarna kunde inte specificera vad gruppen hade gett barnen, men den ena föräldern poängterade att barnen åtminstone alltid gärna deltagit i träffarna.

Enligt föräldrarna har alla barn tyckt bra om att delta i Viikari-gruppen. Genom gruppen har barnen fått nya vänner. Trots att barnen och föräldrarna varit åtskilda under verksamheten har det inte orsakat problem för barnen. Genom gruppen har barnen och föräldrarna fått öva sig på att vara frånskilda från varandra under en längre tid. Med tanke på teman och målen för Viikari-grupp träffarna kan vi konstatera att träff nummer åtta till en del har lyckats bra (tabell 1).

Det verkar som att gruppens verksamhet fokuserats kring referensstödet för föräldrarna medan inte lika stor tyngdpunkt har lagts på barnen. Eventuellt kunde man i framtiden utveckla verksamheten genom att man i praktiken tränar tillsammans med barnen på att t.ex. lära dem att kontrollera sitt temperament och att samarbeta.

6.7 Barnens tankar kring Viikari-gruppens verksamhet

Inför den första barnintervjun planerade vi att fråga barnen bl.a. följande:

- Berätta för oss om Viikari-gruppen.
- Vad gjorde ni där?
- Vad har du gjort på den här bilden? Vad tyckte du om det?
- Finns det andra vuxna i Viikari-gruppen?
- Vad har du lärt dig på Viikari-gruppens träffar?

Under den andra barnintervjun fick barnen rita en bild av Viikari-gruppens verksamhet. Därefter bad vi barnen berätta för oss bl.a.:

- Berätta för oss vad du ritat på bilden.
- Varför ritade du just den bilden?
- Finns det i Viikari-gruppen någon som du skulle vilja träffa efter att Viikari-gruppen har slutat?
- Vad är det bästa med Viikari-gruppen?
- Är det något i Viikari-gruppen som du inte gillar?

Därtill hade vi planerat följdfrågor till dem (bilaga 4).

I barnintervjuerna upplevde vi svårigheter med att få barnen att delge relevant information om Viikari-gruppen. Under intervjuerna har barnen berättat att det har varit roligt på träffarna. Då intervjun inleddes med att låta barnen välja ett nallekort som bäst beskrev Viikari-gruppen, valde alla barn glada nallekort. Ingen valde ledsna nallar eller liknande som skulle ha tytt på att de inte gillade Viikari-gruppen. Bilderna på aktiviteter eller saker från Viikari-verksamheten användes i intervjun för att friska upp barnens minnen av gruppen. Det visade sig att bilderna väckte diskussion om vad just den verksamhet som visades på bilden gick ut på men det kom inte fram vad barnen tyckte om verksamheten. Om vissa bilder berättade de lite ivrigare än vad de berättade om andra bilder. Barnen berättade t.ex. att det i barngruppen fanns lekledare som läste böcker för dem. De här böckerna kunde vara en av de överraskningar som i början av varje träff plockades fram ur en filt som kallades för *Mytty*. Leksaker och böcker som fanns i Viikari-gruppens verksamhetsutrymmen var något som barnen lyfte fram och berättade mycket om när de fick frågan om vad de brukade göra på Viikari-träffarna. De berättade även om vissa aktiviteter och vuxna som de gillat och umgås med. Det kom bl.a. fram att de i Viikari-gruppen haft en redskapsbana, vilket speciellt ett av barnen berättade om och ivrigt ritade av. Utrymmena som användes för gruppens verksamhet verkade ändamålsenliga för barnen. Barnen fick leka i en gymnastiksal med olika sorters gymnastikredskap och leksaker. Det framkom också under intervjun att de gillat maten som de blivit bjudna på där. Ett av barnen berättade att det hade lärt sig goda vanor i Viikari-gruppen men på frågan om barnet kunde berätta hurdana sorts goda vanor det handlade om kunde det inte

svara. De övriga barnen som deltog i undersökningen kunde inte säga vad de lärt sig där. Det kom inte fram någonting som de skulle ha ogillat under Viikari-gruppens träffar.

Utgående från intervjuerna drar vi slutsatsen att barnen som varit med i Viikari-gruppens verksamheten tyckt bra om att delta i gruppen. Delmålen för träff tre och fyra samt sex till åtta om känslan av att lyckas kan konstateras ha uppfyllts med tanke på de genomförda lekarna och övriga aktiviteterna. (tabell 1). De yngsta barnen kanske inte förstod idén med Viikari-gruppen då det för dem bara var en grupp som det är roligt att komma till där de får träffa andra barn och leka tillsammans. Eftersom barnen berättade ivrigare om vissa aktiviteter än om andra, tyder det på att de gillade vissa verksamheter extra mycket. Det lät som att speciellt ett av barnen gillade redskapsbanan mycket eftersom det så ivrigt berättade om och ritade banan. Men diskussionen med barnet ledde inte till att barnet berättade vad det ansåg om träffarna eller vad annat de gjort tillsammans på träffarna. Det var uppenbart att det var svårt för barnen att i efterhand berätta om Viikari-verksamheten. Om intervjutillfällena skulle ha ordnats i samband med Viikari-gruppens träffar kunde man ha använt sig av observation i barngruppen och intervjuat barnen under verksamhetens gång. Detta skulle ha resulterat i en bredare information om verksamheten utgående från barnens synvinkel.

6.8 Kontakt efter Viikari-gruppen

Vi ville i utvärderingen av Viikari-gruppen få fram om gruppens deltagare varit nöjda med gruppens längd. Vi ville också få reda på hur det för deltagarna kändes efter att gruppen slutade och ifall de fortsatt hålla kontakt med de andra gruppmedlemmarna. Därför frågade vi respondenterna följande:

- Hur känns det efter att gruppen slutat?
- Vad anser ni om antalet Viikari-träffar?
- Har ni upprätthållit kontakten till deltagarna efter gruppens slut? I så fall hur?

Föräldrarna kände sig lite vemodiga efter att Viikari-gruppens verksamhet slutat, eftersom de ansåg att det varit en så trevlig grupp och att de av gruppen fått bra stöd och tips. De åtta träffarna som från början var planerade för Viikari-gruppen ansåg föräldrarna vara för få till antalet. Däremot menade de att det vid anmälningsskedet var lättare att endast binda sig till att delta i åtta träffar då familjen inte på förhand visste hurdan gruppen skulle vara

och eftersom det dessutom är en till aktivitet som ska planeras in i den hektiska vardagen. Att träffas oftare kunde enligt den ena föräldern vara svårt, speciellt om man skiftesarbetar och barnen har många hobbyer. De lyfte i den andra intervjun fram att de skulle önska att gruppen skulle fortsätta på hösten med samma deltagare. En planering för ytterligare två träffar utöver Viikari-gruppens ursprungliga verksamhet gjordes. Familjerna hade tillsammans med de andra deltagarna i gruppen kommit överens om ett datum för ytterligare en träff under våren. De berättade också att de på eget initiativ bestämt att träffas även i fortsättningen. Det skulle då handla om att turvíst träffas utan handledare hos någon av föräldrarna med två veckors mellanrum. Träffarna skulle inte ha något specifikt tema, de skulle endast umgås med varandra och diskutera liknande saker som diskuteras under Viikari-gruppens träffar. Föräldrarna berättade att Viikari-gruppens deltagare hade startat en Facebook-grupp och att det för dem är ett bra sätt att hålla kontakten med varandra. Det framkom också i intervjun att en av föräldrarna har bytt telefonnummer med några andra av gruppens deltagare.

Genom Viikari-gruppens träffar har föräldrarna fått nya kontakter till andra familjer. Efter de åtta träffarna skulle föräldrarna gärna ha velat ha en fortsättning på verksamheten. Vi anser det vara lyckat att flera träffar ordnats som en uppföljning av verksamheten. Trots att verksamhetens upphört planerade föräldrarna som deltagit i gruppen att fortsätta hålla kontakt regelbundet. Detta var ett av målen för hela Viikari-gruppens verksamhet och visar samtidigt på att gruppen betytt mycket för familjerna. Eftersom föräldrarna kände att de behövde mera stöd än de åtta träffarna kunde en lösning vara att utöka antalet träffar eller att träffas mer sällan men under en längre tidsperiod alternativt att intensifiera stödet till föräldrarna då det är dags för dem att själva upprätthålla fortsatt kontakt till varandra.

6.9 Föräldrarnas utvecklingsförslag för fortsatt verksamhet

För att få fram brukarnas egen syn på vad som skulle förbättra verksamheten ställdes frågor angående utvecklingsförslag för verksamheten:

- Kunde verksamheten se ut på något annat sätt?
- Kunde någon annan serviceform vara ett bättre alternativ?
- Hur kunde man få papporna att delta?

De intervjuade föräldrarna ställdes frågan om hur verksamheten kunde utvecklas i framtiden. Det som poängterades av båda föräldrarna vid flera tillfällen var att föräldragruppens diskussionsstund på en timme per träff var allt för kort för att föräldrarna skulle hinna tala om allt de funderade över. Tiden för föräldrarnas diskussion kunde enligt respondenterna förlängas ordentligt men redan en halv timme extra tid skulle enligt dem vara guldvärd. Samtidigt påpekade den ena föräldern att dagen kan bli lång för barnen som kanske kommit direkt från daghemmet till Viikari-verksamheten. Längre träffar kan också vara tunga för de vuxna och eftersom träffarna varje gång behandlade ett nytt tema var det meningen att alla skulle ha möjlighet att delta i samtliga träffar. Föräldrarna gav även förslag på att de ibland kunde träffas utan barn för att hinna diskutera ordentligt.

Viikari-gruppen har varit en referensgrupp ämnad för både föräldrar och barn. Det här hade föräldrarna tudelade åsikter om. Som tidigare nämnts konstaterade föräldrarna att det för en del familjer var en förutsättning för att kunna delta att barnen fick komma med. Samtidigt skulle en del föräldrar ha haft möjlighet till barnvakt och skulle då också ha kunnat delta i träffar endast ämnade för föräldrarna. Då skulle föräldrarna ha haft mera tid för sina diskussioner. En förälder föreslog att några av träffarna kunde vara reserverade bara för föräldrarna medan andra även skulle involvera barnen. Respondenterna påpekade att det för barnens del skulle vara synd ifall de inte hade kunnat delta eftersom träffarna visade sig vara väldigt omtyckta och viktiga för barnen.

Enligt respondenterna har några pappor deltagit i verksamheten. Familjerna lyfte fram en önskan om att papporna skulle delta i verksamheten. För att få papporna med i verksamheten föreslog en av föräldrarna att det t.ex. kunde ordnas en träff för endast pappor, men så poängterade föräldern att alla i gruppen inte har en partner som de kommer överens med eller som överhuvudtagande är närvarande i barnets liv. Det här är något man behöver ta i beaktande ifall en insats görs för att få med pappor i verksamheten. Då kunde det istället fokuseras på att pappor eller en man som står barnet nära skulle delta. En förälder sade att ifall en helt ny grupp startar eller om Viikari-gruppen skulle fortsätta på hösten så kunde det föreslås att partnern skulle delta i en av träffarna. Bland manliga deltagare skulle papporna möjligtvis ha lättare att komma överens och öppna sig om sina upplevelser och erfarenheter ifall endast män skulle delta. Den ena föräldern ansåg att pappans deltagande i gruppen även kunde ha påverkat hur öppna mammorna skulle ha vågat vara när det gäller vardagens utmaningar på så sätt att föräldern möjligtvis inte skulle ha talat lika öppet ifall partnern skulle ha deltagit.

Föräldrarna gav utvecklingsförslag på hur Viikari-verksamheten möjligen kunde utvecklas i framtiden. Eventuellt kunde en grupp för enbart pappor och barn ordnas. Det kräver dock ytterligare planering för att få papporna med i verksamheten. Speciellt den ena föräldern lyfte fram att verksamheten kunde utvecklas med veckoslutsträffar. Överlag kunde vi tolka att föräldrarna ansåg att verksamheten behövs. Diskussionstiden för ansåg föräldrarna vara för kort. Med förlängning av tiden för diskussion kunde tiden utnyttjas bättre. Man kunde även ordna en verksamhetsform som består av en diskussionsgrupp enbart för föräldrarna där barnen inte deltar. Genom diskussionsgruppen skulle föräldrarna ha möjlighet att fokusera enbart på sig själv som förälder. En grupp endast för föräldrar kunde resultera i mindre deltagare eftersom föräldrarna inte alltid har möjlighet till barnvakt.

6.10 Övriga tankar kring Viikari-gruppens verksamhet

I övrigt ställdes under intervjuerna ännu följande frågor för att få fram om det ännu ytterligare fanns någonting föräldrarna ville berätta angående gruppen som inte vi själva kommit på att fråga:

- Finns det någonting som ni vill lyfta fram angående gruppens verksamhet?
- Vad anser ni om verksamheten i gruppform?
- Vad anser ni om storleken på gruppen?

Föräldrarna ansåg att just denna typ av serviceform var bra, då man i grupp funderade på saker och då man såg att andra också kämpar med samma problem som en själv. Då kan den egna vardagen kännas mer normal. Verksamheten som grupp tyckte föräldrarna att fungerade väldigt bra. Speciellt den ena föräldern framhävde att gruppen kändes trygg och att alla deltagarna i gruppen berättade hur de hade det hemma och ingen förskönade på något sätt verkligheten. Gruppandan var bra och de fick en känsla av lättnad efteråt eftersom de fick träffa andra föräldrar i samma situation. Den ena föräldern poängterade att referensstöd är oersättligt just av samma orsak. Samma förälder poängterade att de egna ögonen öppnas när man på egen hand gör övningar som man lärt sig under Viikari-grupp träffarna. Dessutom framkom att en av föräldrarna tyckte att föreläsningar också är bra, men att de inte nödvändigtvis ger samma aha-upplevelse som i en referensgrupp. En av föräldrarna trodde från början att gruppen skulle bestå av många fler föräldrar men båda respondenterna ansåg att gruppen till sin storlek med sju familjer har varit lagom stor, även om tiden ibland blivit knapp vad gäller föräldrarnas diskussionsstund. Enligt föräldrarna

skulle många inte våga tala eller ens ha hunnit få taltur ifall gruppen skulle ha varit större. Om gruppen skulle ha varit mindre, skulle det ha känts som om man skulle sitta och byta tankar ensam med någon främmande poängterade den ena föräldern. En förälder var väldigt tacksam över att ha fått möjligheten att delta i Viikari-gruppen och konstaterade att det säkert i många barnfamiljer finns behov för liknande gruppverksamhet.

Det finns föräldrar med utmaningar i vardagen och i sitt parförhållande och som tycker att det är väldigt jobbigt att klara av situationen på egen hand. Därför anser vi att en referensstödsgrupp som Viikari är bra för att stöda dessa föräldrar. Enligt föräldrarna var Viikari-gruppens verksamhet som serviceform bra eftersom det fanns möjlighet till referensstöd genom gruppen. Vi anser att referensstödet hade en central roll i denna verksamhet. Föräldrarna hade tillit till varandra och upplevde att de ärligt kunde berätta om hur vardagen i familjen ser ut. Ifall tilliten inte hade funnits skulle inte gruppen ha fungerat så bra som den gjort. Gruppstorleken ansågs vara passlig, diskussionstiden skulle inte ha räckt till ifall flera familjer skulle ha deltagit i gruppen. Genom en liten grupp som denna, med sju deltagare, kunde målet för gruppverksamheten uppfyllas.

6.11 Föräldrarnas åsikter om utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet

Några frågor ställdes respondenterna om utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet för att även kunna vidareutveckla den i framtiden:

- Vad anser ni om denna utvärdering?
- Hur kunde utvärderingen se ut i framtiden?

Föräldrarna ansåg att utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet har känts bra så som den nu var utformad. Den ena föräldern hade inte tänkt på att man kunde utföra intervjuerna på annat sätt, t.ex. genom telefonsamtal. De ansåg att intervjutillfället fungerade bäst som det utförts och att två intervjuer inte var för betungande. Den andra föräldern berättade om sin tidigare erfarenhet av telefonintervjuer att det även för dem krävs mycket tid men ansåg att det nog kunde vara ett alternativ. Den familj som istället för att delta i intervju nummer två fyllde i svaren på intervjufrågorna per e-post ansåg att även det här sättet fungerat bra. En förälder tog upp att det hade kunnat upplevas som arbetsamt att ta med barnen till utvärderingen men eftersom platsen för intervjun anpassades efter deltagarnas behov upplevdes det inte som arbetsamt. Enligt

respondenterna har utvärderingen inte varit för betungande. Den ena föräldern poängterade att utvärderingstillfällena varit lätta att komma till. Utvärderingens skulle enligt oss med fördel ha kunnat genomföras i samband med Viikari-gruppens verksamhet, vilket speciellt skulle ha gynnat resultaten från barnintervjuerna genom att barnen skulle ha haft lättare att relatera frågorna till gruppens verksamhet. Det skulle antagligen ha varit mindre betungande för familjerna att delta i en utvärdering i samband med Viikari-träffarna då det endast handlade om en utvärdering på endast en halv timme. Ifall utvärderingarna från början skulle ha varit inplanerade så att en familj per träff skulle ha reserverat en halv timme extra tid hade detta eventuellt påverkat familjernas deltagande. Trots ett litet sampel i den här utvärderingen har en stor mängd relevant data kunnat samlas in. Tack vare ett litet sampel på några respondenter har det varit möjligt att gå mera in på djupet på frågorna och att spinna vidare på svaren.

6.12 Sammanfattning av resultatredovisning och analys

Viikari-gruppens verksamhet har enligt deltagarna uppfyllt sitt syfte. Det har varit möjligt för föräldrarna att genom gruppen få referensstöd och därmed nya kontakter till andra föräldrar i en liknande situation, bosatta i samma område. Föräldrarna i Viikari-gruppen har genom verksamheten fått stöd och hjälp i vardagen med sina barn. Verksamheten har tidsmässigt och programmässigt anpassats så att föräldrarna har haft möjlighet att delta med sina barn. De deltagande familjerna har försetts med en varm måltid och tilltugg under verksamhetens gång. Det har tack vare detta varit möjligt för familjerna att åka till verksamheten direkt efter arbetet och daghemsvistelsen. Verksamheten har alltså planerats och genomförts på ett sådant sätt att familjerna lätt haft möjlighet att delta trots en annars hektisk vardag. Dock ansågs tiden för verksamheten vara för kort. De deltagande familjerna skulle gärna ha velat ha både längre tid för föräldrarnas diskussioner under träffarna och flera träffar än de åtta som ursprungligen var planerade. Barnen ansåg att det varit roligt att delta i Viikari-gruppens verksamhet och att det fanns program för barnen under föräldrarnas diskussionsstund var viktigt för föräldrar som annars inte kunnat delta eftersom ingen barnvakt funnits. Verksamheten har enligt deltagarna varit väldigt lyckad och väl behövd.

7 Utvecklingsförslag

I kapitlet presenteras först vidareutvecklingsförslag för Viikari-gruppens verksamhet ifall gruppen fortsätter i någon form i framtiden. Målen för utvecklingsförslagen är att servicen som erbjuds barnfamiljerna skall anpassas enligt brukarnas egna behov och önsknings. Efter att vidareutvecklingsförslagen för Viikari-gruppens verksamhet presenterats behandlar kapitlet utvecklingsförslag för nya, alternativa stödåtgärder utgående från respondenternas önsknings, från Kaste-programmet och från Social- och hälsovårdsministeriets strategi för social- och hälsovårdspolitiken år 2020. Servicen skulle även i framtiden vara familjecentrerad, resursförstärkande och fokusera på bland annat tidigt ingripande, förebyggande arbete, referensstöd och social hållbarhet. Det mångprofessionella samarbetet skulle vara en central del av eventuella nya serviceformer. Verksamheterna skulle organiseras på makronivå, det vill säga kommunalnivå. Eventuellt kunde verksamheterna utvecklas även för aktivitet på mikronivå, det vill säga individnivå, ifall behovet finns. Det skulle kunna innebära individuella stödåtgärder inom gruppverksamheten så som t.ex. möjlighet till individuella samtal.

7.1 Vidareutveckling av Viikari-gruppens verksamhet

Familjerna i Viikari-gruppen som även deltog i utvärderingen lyfte vid båda intervjutillfällena fram problemet om att diskussionstiden för föräldrarna under träffarna var för kort. Dessutom ansågs det att träffarnas antal var för få men att antalet träffar i veckan inte skulle ökas på grund av en för hektisk vardag. Föräldrarna önskade något slags fortsatt stöd. Därmed kunde diskussionstiden i verksamheten för föräldrarna förlängas till en och en halv timme. Verksamheten kunde fortgå under en längre tid, t.ex. under ett läsår. Genom intervjuerna framkom dessutom förslag om gruppverksamhet under veckoslut. Gruppverksamhet under veckoslut kunde ordnas för barnfamiljer eller enbart för föräldrar för att undvika stressen med att komma till träffarna direkt efter jobbet och daghemsvistelsen för att sedan komma hem sent på kvällen på en vardag. I gruppen kunde det finnas en möjlighet till individuella- eller parsamtal för föräldrarna. Verksamheter kunde utvecklas och starta med jämna mellanrum under en längre period. De deltagande familjerna kunde ge sina åsikter om och förslag för de behandlade temana för verksamheten. Eventuellt kunde man utveckla barngruppens program och därmed ordna ledda program vilka skulle ha som mål att i gruppen påverka barnets beteende. Men eftersom fokus i Viikari-gruppens verksamhet ligger på föräldrarnas referensstöd är det

inte ett måste att ordna verksamhet för barnen. Dock underlättar barngruppens verksamhet föräldrarnas deltagande, eftersom ingen barnvakt behöver ordnas för den tiden. Ifall barnverksamheten inte skulle ha något mål kunde verksamheten tillämpas genom att föräldrarna turvis sinsemellan skulle ta hand om barnen under verksamhetens gång. Då skulle inte någon skild aktör behövas för barnverksamheten utan enbart en verksamhetsledare för föräldragruppen.

Verksamheten kunde eventuellt hållas av eller ordnas i samarbete med andra yrkesgrupper och professionella som t.ex. pedagoger, socionomer eller specialbarnträdgårdslärare. Ett samarbete med daghemmen kunde bidra till en starkare fostringsgemenskap och klara regler för barnet som gäller både på daghemmet och hemma. Kontakt med daghemmets specialbarnträdgårdslärare kunde samtidigt upptas ifall behov av intensifierat stöd finns. Samarbetspartners kunde involveras även över kommungränserna och dessutom kunde andra aktörer som t.ex. Folkhälsan och Mannerheims Barnskyddsförening medverka i utvecklandet av förebyggande service för den här målgruppen. Eftersom de deltagande familjerna hade finska som modersmål kunde verksamheten utvecklas att erbjudas även till familjer som har andra språk än finska som modersmål. Verksamheten kunde bl.a. hållas på svenska eller engelska. För en lyckad verksamhet krävs det att grupphandledaren behärskar de språk som gruppen dras på.

7.2 Virtuellt plattform

Under och/eller efter Viikari-gruppens träffar kunde en virtuell plattform utvecklas för fortsatt referensstöd. På plattformen skulle föräldrarna ha möjlighet att logga in oberoende av tid på dygnet för att virtuellt umgås, diskutera och byta åsikter och erfarenheter med varandra. För ensamstående föräldrar som eventuellt kunde ha svårt att delta i gruppverksamheter kunde en virtuell plattform vara en lösning på problemet. I plattformen kunde eventuellt professionella finnas tillgängliga under vissa tider någon gång i veckan eller månaden för att svara på olika frågor och för att vid behov föra diskussionen vidare. Den virtuella plattformen kunde utvecklas så att olika teman behandlas under en bestämd tid. Liknande teman som Viikari-gruppens verksamhet utgått från (tabell 1) kunde även användas i den virtuella plattformen. Plattformen kunde också fungera som en metod för uppföljning efter Viikari-gruppens sista träff.

7.3 Gruppverksamhet för män

I både barnintervjuerna och vuxenintervjuerna framkom en önskan om att papporna skulle delta i gruppen. En tanke hos oss väcktes var ifall pappornas ointresse att delta i gruppen kunde bero på att de inte vill öppna sig angående sitt privatliv för främmande människor på samma sätt som mammorna. Andra slags verksamheter för referensgrupper kunde organiseras i stadens eller kommunens regi. En sorts gruppverksamhet kunde enbart rikta sig till barnfamiljers pappor eller andra viktiga män i barnets liv. Det skulle vara en verksamhet med låg tröskel där alla pappor i barnfamiljer skulle ha möjlighet att delta. Gruppverksamheten för papporna kunde ordnas med eller utan barn och skulle fungera som en referensstödsgrupp. I gruppen kunde det även finnas en möjlighet till individuella samtal med någon professionell. Gruppens teman kunde likväl som ovanstående utvecklingsförslag utgå från Viikari-gruppens teman (tabell 1). Verksamheten skulle kunna bestå av någonting konkret som pappan skulle utföra tillsammans med barnet, vilket kunde vara mer lockande för pappan än vad en grupp med enbart diskussion skulle vara. Genom aktiviteter som t.ex. olika lekar, rita eller spela skulle diskussionen födas. I utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet framkom önskemål om att ordna verksamheter enbart för pappor i barnfamiljer. Om verksamheten skulle anpassas och enbart ha som målgrupp pappor med barn kunde eventuellt tröskeln för dem vara längre att delta. Oftast har mamman ett starkare band till barnet än pappan. Detta resulterar ofta i att mamman är uppfostraren för barnet. Genom gruppen kunde pappan få praktiska råd och tips för när det gäller uppfostran för barn. Verksamheten kunde genomföras av en manlig verksamhetsledare vilket i större grad eventuellt kunde locka papporna till deltagande. Genom att ordna en grupp för enbart pappor med barn kunde resultat eventuellt ses i parrelationen. Verksamheten skulle vara en stödåtgärd för tidigt ingripande och i gruppen skulle det finnas möjlighet till referensstöd. Eventuellt kunde denna form av verksamhet påverka positivt på parrelationen. Mindre meningsskiljaktigheter föräldrarna emellan kunde resultera i mindre skilsmässor och påverka barnens välmående positivt.

7.4 Stadens blankett för barnfamiljer

S:t Karins kunde i samband med rådgivningsbesök för t.ex. 3-5 åriga barn dela ut en blankett åt familjerna där de skulle fylla i önskningar om serviceformer för stöd i föräldraskapet. Blanketten skulle vara utarbetad så att den är anpassad för de stödformer som är tillgängliga eller planerade att startas inom stadens förebyggande familjearbete. På blanketten skulle även finnas plats för familjens eventuella önskningar om stödformer som

inte finns uppräknade i blanketten. Det här skulle ge staden en överblick över vilket det aktuella behovet är hos barnfamiljerna i staden och samtidigt skulle utvecklingsförslag för framtida verksamheter samlas in. I blanketten behöver det naturligtvis poängteras att staden vill se vilket behovet av service bland barnfamiljerna i staden är men att staden inte kan lova att de önskade stödåtgärderna kan förverkligas. Långsiktigt kunde detta sätt att få information om barnfamiljers behov av stöd vara ekonomiskt lönsamt och öka barnfamiljernas välmående.

7.5 Vidareutveckling av utvärdering av verksamhet

Det har varit en utmaning att utvärdera verksamheten eftersom vi utvärderare inte personligen deltagit i Viikari-gruppens träffar. Om utvärderarna skulle haft möjlighet att närvara under verksamhetens gång kunde frågor ha ställts till respondenterna observationer kunde ha gjorts speciellt av barngruppens verksamhet. Detta kunde ha varit ett bättre sätt att få fram barnens tankar om Viikari-gruppen eftersom barnen hade svårt att uttrycka sig och berätta om någonting som hänt för flera dagar sedan när de sedan intervjuades om gruppen. Ifall utvärderingen skulle ha hållits i samband med verksamheten kunde barnens svar ha varit mer utförliga. Utvärderarna skulle då ha kunnat tolka barnens beteende, humör och aktivitetsgrad i samband med de olika aktiviteterna.

Utvärderingen av Viikari-gruppens verksamhet kunde med facit i hand ha planerats annorlunda på så vis att det i samband med anmälningen om deltagande kunde ha meddelats familjerna att en obligatorisk utvärdering av gruppen ingår i programmet. Då skulle samplet i utvärderingen ha varit större och därmed skulle det varit möjligt att få många fler deltagares upplevelser och åsikter om Viikari-gruppens verksamhet.

8 Avslutande diskussion

Viikari-gruppens verksamhet startades i stadens regi eftersom efterfrågan på en sådan grupp fanns bland stadens invånare. Gruppens verksamhet planerades och utfördes delvis av studerande vid Turun kristillinen opisto men det huvudsakliga ansvaret för gruppen hade professionella grupphandledare anställda av staden. Eftersom verksamheten var en ny serviceform i form av en pilotgrupp fanns det behov för utvärdering. S:t Karins stad ville genom utvärderingen få fram hur deltagarna upplevde den nya verksamheten för att vidare kunna utveckla denna. Examensarbetet har genom syftet och frågeställningarna uppnått ett slutresultat som motsvarat förväntningar på arbetet. Genom teori och utvärdering har

utvärderingen planerats och analyserats men förstås har respondenterna varit en förutsättning för att examensarbetet kunde utföras.

Syftet med vårt examensarbete var att utvärdera verksamheten i referensgruppen utgående från två familjers upplevelser och erfarenheter av gruppen. För att uppnå syftet togs följande frågeställningar upp: "Upplever familjerna att Viikari-gruppens verksamhet stödde dem i föräldraskapet och i så fall hur?" och "Hur kunde man utveckla verksamheten samt utvärderingen av den?". Syftet har uppfyllts genom de utförliga svaren som de två familjerna delade med sig av under utvärderingen. Samplet för utvärderingen kunde ha varit större ifall utvärderingen skulle ha utgjort en obligatorisk del av verksamheten. Ifall samplet skulle varit större betyder det att en kvalitativ undersökning eventuellt inte skulle varit det bästa alternativet för utvärderingen. Vi anser ändå att samplet har räckt till för att beställarnas önsknings angående utvärderingen skulle uppfyllts. Vid analys av den insamlade datan har det kritiskt granskats och tolkats vad respondenterna sagt och utifrån detta har utvecklingsförslagen fötts fram. Utvärderingen är evidensbaserad eftersom det utgåtts ifrån vetenskaplig kunskap, kunnighet och kompetens och eftersom brukarnas erfarenheter och önskemål tagits i beaktande. Trots en del svårigheter med att hitta lämpliga tider för kontakt med projektbeställarna har relevant information om verksamheten på begäran överlåtits till utvärderarna. Som datainsamlingsmetod har använts frågeformulär och intervjuer. Genom att ha utgått från teori gällande de använda metoderna har utvärderingen kunnat genomföras ändamålsenligt. Familjerna har beskrivit verksamheten och gett förslag på vidareutveckling av den. Genom att utvärderingen utförts brukarorienterat har den anpassats efter brukarnas behov. Som tidigare nämnts har brukarna fått välja tid och plats för utvärderingarna. Då brukarna inte haft möjlighet att närvara under intervjun har utvärderingen på bästa sätt anpassats enligt brukarens behov. Utvärderarna såg detta som en förutsättning för familjernas deltagande i hela utvärderingsprocessen. Resultaten har varit tillförlitliga och relevanta för utvärderingen syfte. För sökning och val av litteratur har vi till största delen använt oss av svenska men även finska och engelska källor. Gällande tillförlitligheten kunde tidigare forskning om ämnet "referensstöd för föräldrar med utmanande barn" ha gett examensarbetet ett mervärde men det visade sig svårt att hitta forskningar om detta. Ett etiskt förhållningssätt har bibehållits genom hela utvärderingsprocessen.

Föräldrarna upplevde att Viikari-gruppens verksamhet stöder och stärker dem i deras föräldraskap genom praktiska råd och tips för vardagen. Som även konstaterats i analysen var referensstödet en stor del av verksamheten och familjerna kunde knyta nya

bekantskaper genom gruppen. Teman och mål för Viikari-gruppens verksamhet (bilaga 8) har uppfyllts under verksamhetens gång. Speciellt nämnvärda är delmålen “känslan av att lyckas” och “att få hela familjen att delta och ha roligt” samt temat “uppmuntra varandra, ge positiv feedback och bekräftelse”.

Vi valde att även ta med barnintervjuer vid sidan av föräldrintervjuerna för att få en så bred uppfattning om verksamheten som möjligt och för att både beställaren och utvärderarna upplever barnens syn på verksamheten som viktig. Som tidigare konstaterats har det varit en utmaning att utföra barnintervjuerna eftersom största delen av den insamlade datan inte varit relevant med tanke på utvärderingens mål. Trots att barnen inte kunde berätta mycket om verksamheten framkom det klart att de upplevt gruppen som rolig eftersom de fått leka med leksaker och med andra barn.

Examensarbetet har speciellt tagit fasta på sådant som S:t Karins stad och projektet “Det resilienta barnet” kunde vidareutveckla. Projektet “Det resilienta barnet” kunde dra nytta av feedback från deltagarna om hur verksamheten kunde utvecklas eller spinna vidare på något av de utvecklingsförslag som presenteras i detta examensarbete. Verksamheten kunde t.ex. som tidigare föreslagits utformas som gruppträffar endast för pappor eller andra män som står barnet nära, veckoslutsträffar kunde ordnas för hela familjen, och en virtuell plattform kunde utvecklas som ett komplement till de fysiska gruppträffarna. För att lyckas få fram brukarnas önskemål och behov av stöd kunde även ett frågeformulär delas ut till stadens eller kommunens barnfamiljer. Där skulle de få fylla i vilka av de tjänster som staden eller kommunen erbjuder som skulle intressera dem samt fritt berätta om sina egna önskemål om nya tjänster för barnfamiljer.

Om en ny utvärdering utförs för liknande verksamhet kunde arbetet underlättas på vissa plan. Verksamheten kunde knytas ihop med utvärderingen så att deltagande i verksamheten automatiskt skulle innefatta obligatoriskt deltagande i utvärderingen. Detta kunde inverka på samplets storlek på ett positivt sätt. Utvärderingen kunde även ske under verksamhetens gång genom observationer samt direkt efter verksamheten genom intervjuer. Observation under och intervju i samband med verksamheten kunde vara ett bättre sätt att utföra en utvärdering med barn som respondenter för att få fram så relevant information som möjligt.

Vi kan konstatera att examensarbetet har ett nyttovärde eftersom det gynnar S:t Karins stads förebyggande familjearbete genom information som framkommit i och med utvärderingen. Även för brukarna kan utvärderingen göra skillnad då framtida verksamhet

förhoppningsvis anpassas enligt brukarnas önskemål. Projektet "Det resilienta barnet" kan, ifall intresse finns, arbeta vidare med något av utvecklingsförslagen i det här examensarbetet. Professionella inom det sociala området och övriga som intresserar sig för referensgruppsverksamhet, förebyggande familjearbete, tidigt ingripande, familjer med utmanande barn eller utvärdering av liknande verksamhet har genom detta examensarbete en möjlighet att ta del av information om dessa ämnen. Avslutningsvis hoppas vi att detta examensarbete fungerar som inspiration för vidareutveckling av stödformer för att hjälpa barnfamiljer som av någon orsak ställts inför utmaningar som de inte klarar av att lösa på egen hand.

Källförteckning

- Bergman, P. & Edenhammar, K. (2008). *Vägledande samspel för föräldrar - ICDP*. Finland: Bookwell.
- Blom, B., Morén, S. & Nygren, L. (2011). *Utvärdering i socialt arbete – Utgångspunkter, modeller och användning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Cacciatore, P. & Hurme, V. (red.). (2008). *Kiukkukirja aggressiokasvattajan käsikirja vauvasta kouluikään*. Helsinki: Väestöliitto.
- Carlström-Hagman, L-P. & Carlström, I. (2012). *Metodik för utvecklingsarbete och utvärdering*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Dalen, M. (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Davidson, B. & Patel, R. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Doverborg, E. & Samuelsson, I. (2004). *Att förstå barns tankar – Metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber AB.
- Eloranta, I. Ribäck, F. & Sundholm, H. (2014). *En utvärdering av Viikari-gruppens verksamhet. Föräldrarnas upplevelser om delprojektet Viikari-gruppen i S:t Karins stad*. Examensarbete för socionom (YH). Yrkeshögskolan Novia, Det sociala området, Åbo.
- Freij, B. (2012). *Evidens i praktiken - grundbok i evidensbaserat socialt arbete*. Stockholm: Gothia förlag AB.
- Huhtanen, K. (2007). *Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Huuskonen, P. (u.å.) *Vertaistuki - "en olekaan ainut"*.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/> (hämtat 9.4.2014).
- Jacobsen, D-I. (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring: Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Jacobsen, J-K. (1993). *Intervju konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Jensen, I., Elinder, L., Jäderland, A. & Sundell, K. (2012). *Om implementering*. Västerås: Socialstyrelsen.
- Kaarina (2014). *Olkkari*.
http://www.kaarina.fi/lapset_ja_nuoret/lapset/fi_FI/olkkari/ (hämtat 7.1.2014).
- Karlsson, M. (2006). *Självhjälpsgrupper - teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsmetodiken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Larsson, S., Lilja, J., Mannerheimer, K. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Littig, G & Grieåler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *Int. J. Sustainable Development*, (8), 65-79.
- Lundahl, U. & Skärvad P-E. (2011). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lundman, M & Hoolund-Nielsen (red.), (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Merilä, I., Nyberg, S. & Sjöblom, F. (2014). *Kära krångliga barn. En litteraturstudie om utmanande barn på daghem*. Examensarbete för socionom (YH). Yrkeshögskolan Novia, Det sociala området, Åbo.
- Nordens Vårdscenter. (2011). *Nordisk familjepolitik- ett projekt om tidigt stöd till sårbara familjer*.
<http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/415/Projektplan.pdf> (hämtat: 7.4.2014).
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A., (2003). *Research Methods for Business Students*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Socialstyrelsen. *Ordlista till metodguiden för socialt arbete*.
<http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/metodguide/ordlista#intervention> (hämtat 18.4.2014).
- Social- och hälsovårdsministeriet (2012). *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015*.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf (hämtat 30.1.2014).
- Social- och hälsovårdsministeriet. (2010). *Ett socialt hållbart Finland 2020. Strategi för social- och hälsovårdspolitiken*.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2765155&name=DLFE-15325.pdf (hämtat: 17.3.2014).
- Tahkokallio, K. (2003). *Mitä tehdä levottomille lapsille*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Yrkeshögskolan Novia. (u.å.). *Det resilienta barnet*.
<http://www.novia.fi/FoU/projekt/aldres-halsa-och-livsvillkor/fou-projekt-det-resilienta-barnet/> (hämtat 30.1.2014).

Finlands författningssamling

Barnskyddslag 13.4.2007/417. <http://www.finlex.fi/> (hämtat 14.3.2014).

Bilagor

Bilaga 1)

Turku 29.1.2014
Yrkeshögskolan Novia
Sosiaalialan koulutusohjelma

Hei!

Olemme kolme Sosionomi (AMK) opiskelijaa Yrkeshögskolan Noviasta Turusta. Teemme opinnäytetyössämme tutkimuksen, jonka tavoitteena on selvittää millaisena näette Viikari-ryhmän toimintaa jatkokehitys mahdollisuuksineen.

Osallistuminen on tietenkin vapaaehtoista. Pyydämme Teitä ystävällisesti vastaamaan oheiseen kyselyyn ja palauttamaan halutessanne sen nimettömänä. Vastaukset käsittelemme luottamuksellisesti, eikä vastaajan henkilöllisyys käy tutkimuksessa ilmi. Kyselylomakkeen jälkeen haastattelemme Teitä vielä kaksi kertaa, ryhmän keskivaiheessa ja ryhmän loputtua.

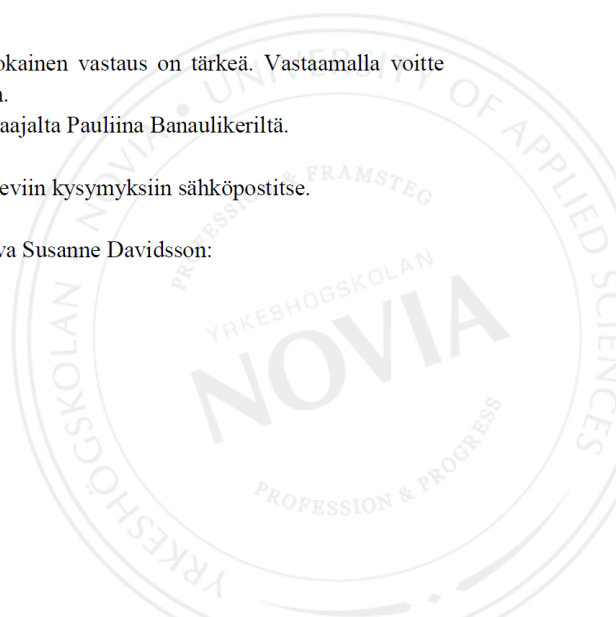
Tutkimuksen onnistumisen kannalta jokainen vastaus on tärkeä. Vastaamalla voitte vaikuttaa Viikari-ryhmän kehittämiseen. Lupa toimeksiantoon on saatu perheohjaajalta Pauliina Banaulikeriltä.

Vastaamme mielellään tutkimusta koskeviin kysymyksiin sähköpostitse.

Yrkeshögskolan Novian projektivastaava Susanne Davidsson:
susanne.davidsson@novia.fi

Ryhmän yhteystietohenkilö:

Elin Magnusson
elin.magnusson@novia.fi

Kyselylomake

Vastatkaa alla oleviin kysymyksiin sille varattuun tilaan. Jos tila loppuu, voitte jatkaa kääntöpuolella merkitsemällä vastauksen eteen kyseisen kysymyksen numero. Antakaa täytetty lomake perheohjaajalle Pauliina Banaulikerille.

Annan suostumukseni osallistumiseen

Haastattelut nauhoitetaan. Nauhoitettu materiaali tulee ainoastaan Viikari - projektiryhmälle käyttöön ja hävitetään heti aineiston käytettyä. Jos on kysyttävää, ottakaa ystävällisesti yhteyttä yhteyshenkilöön elin.magnusson@novia.fi.

Yhteystiedot halutessanne:

Nimi/Nimenne: _____

Sähköposti: _____

Puhelinnumero: _____

1. Mistä olette kuulleet Viikari-ryhmästä?

---

2. Miksi olette hakeutuneet Viikari-ryhmään?

---

3. Mitä odotatte Viikari-ryhmän toiminnasta?

---

4. Miten valmistauduitte ensimmäiseen tapaamiseen Viikari-ryhmässä? Jos valmistauduitte, niin miten?

---

5. Oletteko valmistelleet lapsenne Viikari-ryhmä tapaamiseen? Jos olette, niin miten?

---

6. Miltä ensimmäinen tapaaminen Viikari-ryhmässä tuntui? Vastasiko Viikari-ryhmä teidän odotuksianne?

Kiitos ajastanne!

Bilaga 3)

Ensimmäinen haastattelu vanhempien kanssa

1. Montako kertaa olette osallistuneet Viikari-ryhmätoimintaan?
2. Olette kyselylomakkeessa kertoneet kuulenne Viikari-ryhmästä päiväkodin kautta, oliko kyseessä tämä mainos vai olitteko saaneet enemmän tietoa muualta?
  - Mikä herätti mielenkiinnon juuri teidän perheen osallistumiseen?
  - Miksi tämänkaltaisen palvelu on teidän perheelle tärkeä?
3. Voitteko lyhyesti kertoa mitä olette tehneet Viikari-ryhmässä?
  - Voitko nostaa esille jotakin esim. harjoitusta joka on ollut onnistunut?
  - Onko jotain mielestäsi ollut vähemmän onnistunutta?
4. Mitä mieltä olette kotitehtävistä?
5. Kyselylomakkeessa kysyimme oletteko valmistelleet lapsenne Viikari-ryhmä tapaamiseen ja miten, voisitko perusteellisemmin kertoa lisää miten?
6. Onko lapsenne kotona kommentoinut ryhmästä jotain? Jos on, niin mitä?
7. Miten uskotte lapsenne kokevan Viikari-ryhmän toiminnan?
8. Miltä Viikari-ryhmä tässä vaiheessa tuntuu verrattuna siihen miltä tuntui ensimmäisen tapaamisen jälkeen?
9. Onko Viikari-ryhmä muuttanut arkenne? Jos on, niin miten?
10. Onko teillä muita ajatuksia tai kysymyksiä?

Vaihtoehdot viimeiselle tapaamiselle

21.3 _____

24.3 _____

25.3 _____

27.3 _____

28.3 _____

Ensimmäinen haastattelu lasten kanssa

1. Kerro meille Viikari-ryhmästä?

(- Kenen kanssa menet Viikari-ryhmään? Kenen kanssa leikit siellä?)

- Mitä teitte siellä?

2. Mitä olet tehnyt tässä kuvassa?

- Mitä tykkäsit siitä? Miksi?

3. Leikitkö Viikari-ryhmässä myös vanhempien (isän/äidin) kanssa?

- Onko se sinusta mukavaa että he ovat mukana leikissä?

- Onko muita aikuisia Viikari-ryhmässä?

- Mitä teet heidän kanssa?

4. Mitä olet oppinut Viikari-ryhmässä?

(-Miten?, mitä tapahtui sitten?, miltä näytti?, mitä haluaisit?, mitä tarkoitat?)

Toinen haastattelu vanhempien kanssa

1. Onko nyt näin ryhmän päätyttyä jotakin mitä haluaisit lisätä tai nostaa esille ryhmän toimintaan liittyen? Kotitehtäviin liittyen?
2. Miltä tuntuu ryhmän päätyttyä? Mitä mieltä olette ryhmän tapaamismäärästä?
3. Onko lapsesi sanonut jotakin ryhmästä kotona? Luuletko että ryhmä on antanut jotakin lapsellenne? Jos on, niin mitä?
4. Voisiko toiminta näyttää toisenlaiselta? Vai olisiko joku muu palvelumuoto mielestänne parempi vaihtoehto? Miten isät voisi saada mukaan?
5. Mitä mieltä olet toiminnasta ryhmänä?
6. Mitä mieltä olet ryhmän koosta?
7. Puuttuiko toiminnasta jotain odotuksiinne liittyvää? Saitteko irti ryhmästä jotakin odottamatonta mitä ette osanneet ennakoida?
8. Mitä mieltä olette seurannasta (kaksi tapaamista, fb-ryhmä, jotain muuta)?
9. Onko jotakin konkreettista joka on muuttunut arjessa?
10. Miltä tämä arviointi on tuntunut? Miltä arviointi voisi näyttää tulevaisuudessa?
11. Mitä mieltä olette siitä että lapset ovat olleet mukana? Miltä on tuntunut tavata muiden vanhempien lapsia?
12. Onko teillä muita ajatuksia tai kysymyksiä?

Toinen haastattelu lasten kanssa

- Lapsi piirtää kuvan Viikari-ryhmästä

1. Kerro meille mitä olet piirtänyt.
2. Minkä takia päätit piirtää juuri tämän?
3. Onko Viikari-ryhmässä joku, ketä haluaisit nähdä Viikari-ryhmän päätyttyä?
4. Mitä olet oppinut Viikari-ryhmässä?
5. Mikä on parasta Viikari-ryhmässä?
6. Onko jotakin mistä et tykkää Viikari-ryhmässä?

Hei sinä 4-5-vuotias, joudutko joskus käyttämään järeitä keinoja
kuten huutamista, raivoamista ja kiukuttelua saadaksesi tahtosi läpi?

Tule vanhempasi kanssa viikari-ryhmään!!!

VIIKARI RYHMÄ

Vanhemmille tiedoksi.

Ryhmä on ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä, jossa vanhemmilla on mahdollisuus keskusteluun ja lapsille on ohjattua toimintaa. Osa toiminnasta on yhteistä vanhemmille ja lapsille. Viikari-ryhmä kokoontuu Ristikallion koululla kahdeksan kertaa alkaen 24.1 torstaisin klo 16.30. Jokaisella ryhmäkerralla tarjotaan päivällinen.

Viikari-ryhmä kokoontuu Ristikallion koululla torstaisin kahdeksan kertaa alkaen 24.1. klo 16:30-19:00

Ryhmään ilmoittautuminen ja lisätiedot

Tiina Saarinen-Salmi

tiina.saarinen-salmi@kaarina.fi

puh. 050-3732720

LAPSI- JA PERHETYÖN PERUSTUTKINTO: Perhelähtöinen ja yhteisöllinen kasvatustyö

Viikari-ryhmän pilottitoiminta: Tapaamiskertojen perheen yhteisten lopetuksien toimintasuunnitelmat

Lopetuksien toimintasuunnitelmat on toteutettu mukailien vanhempien keskusteluosuuksien teemoja, jotka nousevat kannustava vuorovaikutus/ICDP-ohjelmasta. Leikit ovat helposti toteutettavissa, yksinkertaisia, soveltuvat ryhmässä oleville eri ikäisille lapsille, ja ovat myös mahdollisia toteuttaa myöhemmin uudestaan perheen omassa ympäristössä. Toiminnot eivät ole kilpailu henkisiä tai vakavamielisiä vaan rentoa toimintaa yhdessä perheen kanssa.

1. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Osoita, että pidät lapsesta (Nystypallo-sivelyt)

Tavoitteet: Välineen avulla alkaa lisäämään, tai mahdollisesti uudelleen rakentamaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja fyysisen vuorovaikutuksen läsnäoloa ja toteutusta. Lapsi saa vanhemman yksilöllistä huomiota. Rentoutuminen.

Materiaalit/välineet: Nystypalloja yksi kutakin perhettä kohden, sekä yksi ohjaajalle, mahdollisesti jotakin makuualustoja (voidaan korvaavina välineinä käyttää myös tennispalloja) cd-soitin ja rauhallista rentouttavaa musiikkia-cd

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Rauhallinen musiikki soi taustalla. Lapset asettuvat selinmakuulle lattialle makuu alustojen päälle. Aikuinen asettuu lapsen vierelle ja alkaa pallon kanssa kevyin pyöriväin liikkein käymään lapsen kehoa läpi, aloittaen sormista kyynärvarsiin ja olkapäihin ja varpaista sääriin ja lonkkiin. Sen jälkeen voi käydä pallon kanssa lapsen kyljet, rinnan ja vatsan. Voidaan toteuttaa myös useamman lapsen perheessä vaikka yksi aikuinen, joko vuorottelemalla tai tekemällä samanaikaisesti siten, että lapset asettuvat aikuisen molemmin puolin. Mikäli lapsia olisi esimerkiksi kolme yhtä vanhempaa kohden, voi yksi odottaa vuoroaan ohjaajan kanssa ja päästä itse kokeilemaan palloa omaan kehoonsa tai esimerkiksi ohjaajan selkään. Toiminnan voi rauhallisesti alkaa lopettamaan ilmoittamalla, että vielä muutamia viimeiset sivelyt, ja hetken kuluttua vaimentaa taustalla soivan musiikin kuulumattomiin. Kiitetään kaikkia osallistumisesta ja rohkaistaan kokeilemaan tämä myös kotona uudestaan mikäli se tuntui mielekkäältä tekemiseltä. Voidaan myös kysellä tuntemuksia ja palautetta tästä toiminnasta.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Huomioitava mikäli ryhmässä on lapsia, joilla tunto yliherkkyksiä; toiminta voidaan tehdä myös ilman palloa, esimerkiksi pelkillä käden sivelyillä tai rajata toimintaa esimerkiksi tiettyyn osaan kehossa. Aina oltava herkkänä sille mikäli lapsi kokee tilanteen

epämiellyttävänä, se pitää keskeyttää ja mahdollisuuksien puitteissa soveltaa tai vaihtaa. Tarkoituksen mukaisesti pallon kanssa ei mennä takapuolen tai intiimialueen kohdalle.

Arviointi:

2. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Seuraa lapsen aloitteita (Peili-vuorovaikutusleikki)

Tavoitteet: Lisätä vanhemman herkkyyttä lukea omaa lastaan, lapsi saa kokemuksia siitä, että voi positiivisesti vaikuttaa toimintaan ja hänen aloitteitaan seurataan, tämä lisää lapsen itsetuntoa ja myös kehittää lapsen ja vanhemman keskinäistä vuorovaikutusta. Rentoutuminen.

Materiaalit/välineet: Osallistujat itse toimivat välineinä

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Lapsi ja vanhempi asettuva kasvokkain seisomaan ja laittavat kädet vastakkain toisiaan vasteen ikään kuin koskettaisivat peilikuvaa. Peilin toinen osa puoli alkaa tehdä rauhallisia liikkeitä, joita tämän peilin toisen puolen on myötäiltävä. Aluksi lapsi voi hetken seurata vanhemman tekemiä liikkeitä, jotta päästään jyvälle siitä mistä on kyse. Kädet pidetään yhdessä toistetaan toisen liikkeitä. Vuoro vaihtuu leikin pääpainolle, eli lapsen liikkeiden ohjaamiseen, jossa aikuinen seuraa lapsen liikealoitteita. Tässä vaiheessa voidaan vielä korostaa liikkeiden rauhallisuutta. Jos perheessä on useampi lapsi voi toinen lapsista vuorotella ensin vaikka ohjaajan kanssa ja saada sitten oman vuoronsa oman vanhemman kanssa. Mikäli perheessä kolme lasta ja yksi vanhempi voi kaksi lasta kokeilla toimintaa ensi keskenään, odottaessaan omaa vuoroaan vanhemman kanssa.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Tärkeää on rauhallinen alkutilanne, ja tunnelman säilyttäminen, mikäli ryhmässä on hyvin levottomia lapsia, voidaan perheen luo mennä tukemaan rauhallista työskentelyä ja korostaa, että on lapsen mahdollisuus ohjata leikin kulkua.

Arviointi:

3. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Pidä yllä hyvää vuorovaikutusta (Höyhänen/ilmapallon pito ilmassa-vuorovaikutusleikki)

Tavoitteet: Perheen yhteistyötaitojen harjoittaminen, rentoutuminen, vuorovaikutuksen tukeminen, onnistumisen elämyksien kokeminen.

Materiaalit/välineet: Perhettä kohden joko yksi ilmapallo tai höyhen sekä ohjaajan kappale, voidaan käyttää myös cd-soitinta ja musiikkia selkeästi osoittamaan toiminnan kestoa, mutta se ei ole välttämätöntä. (Ilmapalloja voidaan myös varata lapsi määrää vastaava määrä mikäli toiminnan jälkeen lapset saisivat pitää pallot ja viedä mukanaan ikään kuin palkintona osallistumisesta.)

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Jokaista perhettä kohden jaetaan joko ilmapallo tai höyhen. Tarkoitus on annetusta merkistä lähtien pyrkiä pitämään pallo/höyhen ilmassa perheen yhteistyön avulla joko puhaltamalla tai pomputtamalla. Mikäli pallo tai höyhen pääsee karkaamaan lattialle, ei se ole vakavaa, vaan toiminnan voi aloittaa uudestaan. Tarkoitus on vuorotellen perheenjäsenten kesken pitää pallo/höyhen ilmassa, samalla tulee huomioitua toista ja kommunikointia. Toimintaa voidaan lopetella ilmoittamalla esimerkiksi viimeisistä kolmesta kymmenestä sekunnista, ja tämän jälkeen kiittää kaikkia osallistumisesta ja hienosta tsempeistä. Voidaan rohkaista kokeilemaan samaa myös kotona, ja keskustella siitä, miltä tämä toiminta tuntui.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Höyhenten ja ilmapallojen kanssa on huomioitava mahdolliset allergiat. Samoin se riski on mahdollinen, että joku palloista poksahuttaa mikä saattaa säilyttää pienempiä lapsia.

Arviointi:

4. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v, 3x4v, 5v, 2x6v, 8v ja 10v.

Teema: Kannusta ja anna positiivista palautetta vahvista (Musiikkimaalaus)

Tavoitteet: Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen harjoittaminen, luova itseilmaisuus, onnistumisen elämykset, vanhemman kehu ja kannustus sekä positiivinen palaute, rentoutuminen.

Materiaalit/välineet: Yksi A2 kokoinen paperi kutakin perhettä kohden sekä isoja siveltimiä jokaista osallistujaa kohden, cd-soitin, rauhallista musiikkia cd:llä, sanomalehtiä lattian suojaksi, vesivärejä tai muita vastaavia värejä.

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: lattialle on levitetty sanomalehtiä lattian suojaksi ja jokaiselle perheelle jaetaan siveltimet, värit ja paperit. Tarkoituksena on yhteistyössä tehdä musiikkimaisema paperille kuultavan musiikin pohjalta. Kuvan ei tarvitse esittää mitään, vaan se saa olla vaikka vain värejä, muotoja ja siveltimen vetoja. Musiikki laitetaan päälle hiljaisuudesta, ja annetaan perheille rauha työskennellä. Ohjaajat voivat käydä kiertelemässä perheiden töitä ja rohkaista vanhempia kehuihin; ”Onko tämä Kertun maalaama kohta, mitäs äiti on mieltä?” tyyppisillä tukilauseilla. Kun kappale loppuu, voivat perheet käydä kiertelemässä katsomassa myös muiden töitä. Kiitetään kaikkia osallistumisesta ja voidaan rohkaista samantyyppiseen toimintaan myös kotona. Voidaan myös kysellä mitä

mieltä toiminnasta oltiin. Työt jokainen perhe saa kotiinsa. Ohjaaja kerää sanomalehdet ja huuhtelee siveltimet ja värit.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: On hyvä huomioida, että maalaaminen voi olla myös sotkuista puuhaa, värejä valikoidessa on hyvä huomioida niiden myrkyttömyys, sekä miten helposti sen saa puhdistettua vaatteista.

Arviointi:

5. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Auta lasta keskittymään ja kohdistamaan huomionsa (Maton kääntö- vuorovaikutusleikki)

Tavoitteet: Kehittää aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja vanhemman kykyä ohjata toimintaa rakentavasti, ja kehittää lapsen keskittymiskykyä leikin avulla yhdessä perheen kanssa, onnistumisen elämyksien kokeminen ja rentoutuminen.

Materiaalit/välineet: Yksi räsy- tai jumppamatto kutakin perhettä kohden.

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Jokaista perhettä kohden jaetaan matto. Matto laitetaan lattialle ja perhe menee kokonaisuudessa sen päälle seisomaan. Tämän jälkeen on matto tarkoitus kääntää toisin päin, siten että päällipuoli kääntyy alle ja alapuoli tulle päälle, siten, että perhe pysyy maton päällä kokoajan. Jalat tai kädet eivät saa koskettaa lattiaa käännön aikana. Toiminta voidaan aloittaa kun kaikki perheen jäsenet seisovat matolla. Kyseessä ei ole vakavamielinen leikki vaan kyse on itsensä haastamisesta ja yhteistyöstä. Kun kaikki perheen ovat ainakin yrittäneet voidaan toiminnan päätteeksi vaikka antaa koko ryhmälle kunnan aplodit hyvästä suorituksesta. Kiitetään kaikkia osallistumisesta ja voidaan kysellä mielipiteitä toiminnasta.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Ohjaajat voivat kannustaa perheitä, ja pyrittävä siihen, ettei käännössä pääse syntymään loukkaantumistilanteita.

Arviointi:

6. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Anna merkitys kokemuksille ja tunteille (Satuhieronta)

Tavoitteet: Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen harjoittaminen, fyysisen huomioimisen harjoittaminen, rentoutuminen.

Materiaalit/välineet: Osallistujat itse, sekä satuhieronta teksti, toiminta-ohjeineen.

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Ohjaaja kertoo mentelmästä, jossa sadun kerrontaan liitetään kosketus. Lapset asettuvat esimerkiksi aikuisten eteen tai lähelle syliä selin, tai päinmakuulle lattialle, jotta aikuinen pääsee kertomaan satua. Ohjaaja toimii toisen ohjaajan kanssa esimerkkinä sadun aikana käytettävistä liikkeistä, siten että vanhemmat näkevät mitä missäkin sadun kohdassa tulee tehdä. Lapsia ollessa useampia perhettä kohden voidaan satuja lukea kaksi lyhyttä tai sama toistamiseen, jolloin myös toiminnan tekniikka tulee vanhemmille tutummaksi. Satu tulee luonnollisesti päätökseen ja lopettaa toiminnan. Tämän jälkeen noudetaan rauhallisesti ylös lattialta kiitetään osallistujia, ja voidaan kysellä mielipiteitä toiminnasta.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: On huolehdittava siitä, että jokainen lapsi saa huomiota osakseen. Vuoroaan odottavat lapset voivat satuhieroa toisiaan tai vain kuunnella satua.

Arviointi:

7. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v, 3x4v, 5v, 2x6v, 8v ja 10v.

Teema: Laajenna ja rikastuta, syvennä ja selitä (Sokkokuja johdatus- vuorovaikutusleikki)

Tavoitteet: Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, luottamuksen harjoittaminen, rentoutuminen, onnistumisen elämyksien kokeminen.

Materiaalit/välineet: Osallistujat itse, voidaan käyttää myös erilaisia huiveja silmien peittämiseen, mutta ne eivät ole välttämättömiä.

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Ohjaaja ohjaa ryhmää muodostamaan parijonon, mikäli perheessä kaksi lasta ja yksi aikuinen, voi molemmat lapset pitää vanhemman kädestä kiinni, mikäli perheessä kolme lasta ja yksi aikuinen muodostavat kaksi lasta keskenään yhden parin. Kun pari on muodostettu lähtee ohjaaja ohjaamaan jonoa haluttuun muotoon, kun jono on sopivassa kohdassa, jono pysäytetään, parit päästävät käsistä irti ja etäännyvät toisistaan, kuitenkin säilyttäen oman paikkansa, jolloin kaksi jonoa muodostavat väliinsä polun. Jonon ensimmäisenä oleva lapsi-aikuinen pari lähtee kulkemaan tämän polun läpi siten, että lapsi sulkee silmänsä hän pyörähtää itsensä ympäri pari kertaa ja vanhempi ottaa sokkona kulkevaa lasta kädestä ja ohjaa lapsen turvallisesti polun läpi. Kun polku on kuljettu asettuu lapsi aikuinen pari jonojen jatkoksi muodostamaan polkua ja seuraava lapsi aikuinen pari voi lähteä liikkeelle. Ohjaaja voi aluksi demontroida toimintaa toisen ohjaajan kanssa. Mikäli perheessä kaksi lasta ja yksi aikuinen voi aikuinen johdattaa lapset vuorotellen polun läpi, tai samanaikaisesti pitäen kumpaakin kädestä kiinni. Mikäli perheessä yksi aikuinen ja kolme lasta, voidaan polku suorittaa ohjaamalla lapset yksilöinä tai siten että lapset pitävät käsistä kiinni toisiaan ja aikuinen ohjaa pitämällä kahta lasta kädestä. On hyvä korostaa lapsille, että leikin idea on toimia sokkona, kyseessä ei ole kilpailu vaan on jännittävä kokeilla sokkona kulkemista. Aikuisille tulee korostaa, ettei lapsen luottamusta olemalla sokkona

saa rikkoa johdattamalla lasta tahallaan harhaan, tai käyttämällä tilannetta hyödyksi kiusoittelemiseen tai peläyttelyyn. Toiminnan loppumisesta voidaan ennalta huomauttaa esimerkiksi siitä milloin viimeinen pari lähtee polulle. Kun jokainen perhe on suorittanut polun, kiitetään kaikkia osallistujia ja voidaan rohkaista perheitä samantyyppisiin harjoituksiin myös kotona. Voidaan myös kysellä mielipiteitä toiminnasta.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Ohjaajat pyrkivät tukemaan polun säilymistä toiminnan ajan, sokkona oleminen voi olla pienelle lapselle hyvin pelottava kokemus eikä siihen saa painostaa mikäli se vaikuttaa pelottavan. Tällöin voidaan ehdottaa, että lapsi kulkee polun vanhemman johdattamana esimerkiksi kädet silmillään.

Arviointi:

8. Tapaamiskerta:

Kohderyhmä: Aikuisia 9, kolmesta perheestä molemmat vanhemmat. Lapsia on 11, iät 3x3v,3x4v,5v,2x6v,8v ja 10v.

Teema: Auta lasta suunnittelemaan, säätelämään itseään ja oppimaan rajoja ja arvoja (hullunkuristen patsaiden muodostus- vuorovaikutusleikki)

Tavoitteet: *Osallistaa koko perhettä ja mahdollistaa luova ajattelu ja vuorovaikutus, hauska yhdessä tekeminen, onnistumisen elämyksien kokeminen, irroittelu ja heittäytymiskyvyn harjoittaminen.*

Materiaalit/välineet: Valmiiksi mietittynä muodostettavien ”patsaiden määritelmät” voidaan varata myös jumppapatjoja mikäli saatavilla, mutta eivät ole välttämättömiä.

Toiminnan toteutuksen vaiheet: Osallistujat kootaan rauhalliseen riittävän isoon tilaan. Mahdollisuuksien mukaan tilan valaistusta voidaan myös himmentää. Ohjaaja johdattelee ryhmän rauhoittumista ja käyttää ryhmänohjaustaitojaan kertoessaan tulevan toiminnan rakenteesta: Ohjaaja kertoo leikin olevan nimeltään hullunkuristen patsaiden muodostus. Siinä perheet yhdessä muodostavat yhdessä erilaisia patsaita, joiden muodostamiseen annetaan erilaisia ohjeita. Esimerkiksi , että patsaalla on kolme jalkaa, kaksi päätä, ja yksi käsi. Tällöin perheen on pyrittävä muodostamaan sellainen patsas jossa vain mainitut osat koskettavat lattiaa, muiden kehonosien tulisi olla ilmassa, pois lattialta. Kun asento on valmis on perheen tarkoitus muutaman sekunnin ajan säilyttää asento ikään kuin patsaana. Tilanne edellyttää pientä heittäytymiskykyä ja irroittelua. Kyseessä ei ole kilpailu vaan rentomielinen leikki, jossa on tarkoitus vain haastaa itseään kokeilemaan jotain uutta. Patsaita voidaan tilanteesta riippuen ja aikataulussa joustuen toteuttaa esimerkiksi viisi. Toiminnan loppumisesta voidaan ennakkoon huomauttaa ilmoittamalla milloin viimeistä patsasta aletaan muodostaa. Kun kaikki patsaat on muodostettu, voidaan kiittää kaikkia osallistujia ja antaa heittäytymisestä kaikille pienet aplodit. Voidaan rohkaista perheitä kokeilemaan samantyyppisiä harjoituksia kotona, ja kysellä mielipiteitä toiminnasta.

Tilanteen hallinta ja siinä huomioitavat asiat sekä henkilöt: Huomioitava riittävä tilankäyttömahdollisuus, ja tarkkailtava ettei toiminnassa pääsisi syntymään tilanteita, joissa olisi mahdollista loukkaantua. Ohjaajat voivat kierrellä avustamassa perheitä patsaiden muodostamisessa ja kannustamassa.

Arviointi:

Tapaamiskertojen teemojen käsittelyä aikuisten ryhmässä ICDP:n kautta:

Nämä suunnitelmat on pyritty toteuttamaan siten, että ne olisivat soveltuvia toteutettavaksi aikuisryhmissä. Sisälttäisivät sopivasti toiminnallisuutta, mutta eivät vaatisi liiallista fyysistä ponnistelua. Tärkeää olisi herätellä keskustelua ja ajatuksia ja käynnistää erilaisia oman päänsisäisiä prosesseja jäsentämään ja arvioimaan omaa toimintaa. Tarkoitus ei ole syyllistää tai antaa suoranaisia oikeita toimintamalleja vaan tuoda ajatuksia ja ideoita keskustelun ja työskentelyn kautta lapsen, oman ja koko perheen hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen kehittämiseen.

Teema: Osoita, että pidät lapsesta

Teemaa voidaan käsitellä aloittamalla keskustelemaan siitä kuka on ollut oman lapsuuden tärkein ihminen, ja miksi. Usein teemaksi nousee omat vanhemmat tai iso vanhemmat. Syitä on usein se, että henkilöllä on ollut aikaa juuri hänelle, leikkinyt yhdessä, viettänyt aikaa ja ilmaissut että välittää.

Lapsi tarvitsee hoivaa, huolenpitoa ja huomiota, joka saa hänet tuntemaan itsensä hoivan arvoiseksi. Välittämistä voi osoittaa myös konkreettisesti: katseella, kosketuksella, sylissä pitämisellä ja erityisillä äänenävyillä. Tehokas keino osoittaa lapselle, että hän on tärkeä ja kiinnostava, on antaa hänelle jakamatonta huomiota. Lapsi nauttii hetkistä, kun saa kaiken huomion itseensä. Erityisen tärkeää juuri silloin kun kiukuttaa ja on paha mieli, on tärkeää se että joku kysyy, mikä nyt harmittaa, onko jokin huonosti.

Tämän pohjustuksella täytettäisiin lapsista nelikentälomake jossa olisi esimerkiksi kohdat; Olen erityisen ylpeä lapsestani silloin kun..., lapseni osaa hyvin..., lapsessani parasta on..., Hymyilen silloin kun lapseni...-kohtia. Tai vanhemmat voisivat kirjoittaa lapselleen rakkauskirjeen, joka voitaisiin yhdessä lukea ennen nukkumaan menoa. Kirjeen kirjoittamista voisi avustaa esimerkiksi yllä olevilla lausella.

Teema: Seuraa lapsen aloitteita

Teemaa voisi lähteä avaamaan firman aamupalaveri esityksellä:

Tilanne jossa on jyrkkä pomo ja työntekijä, joka haluaisi esittää omia ajatuksiaan ja mielipiteitään, sekä kuvitteellisia muita työntekijöitä palaveri pöydän ääressä:

- No niin huomenta vaan kaikille, aloitetaan tässä aamupalaverilla, oliko jollain jotain käsiteltäviä asioita?
- Itseasiassa minä haluaisin, että keskusteltaisiin....
- Eli ei, niin voidaan alkaa käsitellä sitä projektin budjettia.
- Voitaasiinko me käsitellä nyt ne kulut jotka muodostuu...
- Mulla on nyt tässä vähän kiire, älä häiritse. Nousiko jollain mieleen jotain muuta konkreettista toteutustapaa tämän ongelman välttämiseksi?
- No minulla olisi yksi ajatus, jonka mukaan...
- Joo, joo tosi kiva, menes nyt siitä.
- Ajattelin, että jos voisimme eräänlaisena pilottitoimintana toteuttaa...
- Ei kun nyt tehdään näin, ku ollaan aina tehty ennenkin. Jokinen laskelma minun pöydälleni ennen kello 14:sta. Miten projektin aikataulu on suunniteltu toteutettavan?
- Alustavien suunnitelmien mukaan olen ajatellut...
- Shhh, oles nyt hiljaa kun minä yritän kuunnella.

- Minä haluaisin, että...
- Jaahas, eiköhän tämä ollut tässä, palataan takaisin sorvin ääreen ja seuraava palaveri sitten tiistaina.

Mitkä ovat tämän työntekijän tuntemukset? Kokeeko olevansa osa tätä firmaa? Voiko tilanteen siirtää lapsi perheen arkeen?

Teema: Pidä yllä hyvää vuorovaikutusta

Teemaa voisi lähteä käsittelemään toteuttamalla ryhmässä havainnollistavan esityksen siitä mikä on tilanne kun vuorovaikutus ei ole kunnossa. Esimerkiksi kaksi vanhempaa keskustelevat keskenään tai toinen vanhemmista kohtaa kommunikointi haluttoman esiteinin kanssa.

Esityksen jälkeen voitaisiin avoimella keskustelulla alkaa käydä läpi sitä mikä tilanteessa on pielessä, ja miten sitä voisi alkaa kehittämään. Toisen kunnioitus, keskusteluyhteys, tiedon jakaminen jne. Tässä harjoituksessa tilanteen käsittelyä siirretään tarkoituksella oman perheen ulkopuoliseksi, jotta välttyttäisiin syylistämisen tunteilta, samalla tulee kuitenkin tämän itsestä etäisen tilanteen kautta käsiteltäviä itsenäisesti omia vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä pohdittua mikä olisi hyvää vuorovaikutusta.

Teema: Kannusta ja anna positiivista palautetta vahvista

Teemaa voisi lähteä käsittelemään joko lukemalla tai näyttämällä kaksi eri vaihtoehtoa siitä miten nappulaliigan valmentaja puhuu lapsille pelin aikana:

- No niin yrittäkää nyt edes jotain siellä kentällä, vaikka selkäänhän me saadaan joka tapauksessa kun toinen joukkue on niin paljon parempi kuin te. Virtanenkin voisi vaikka käyttää niitä jalkojaan siellä kentällä siihen liikkumiseen. Ja Salminen, kun sä kerran olet siinä maalivahtina niin ihan vinkkinä sulle, että se pallo pitää yrittää pysäyttää ennen ku se on maalissa, mikä siinä on niin vaikeaa ymmärtää. Tästä on puhuttu niin monta kertaa, että koittakaa nyt tajuta.
- Virtanen kanssa vaan rohkeasti siihen palloon kiinni, ja sä hienosti sillon siinä paimion hakaa vastaan sillon lähdit painamaan, niin annat palaa vaan samalla tavalla. Ja Salminen katse vaan tiukasti palloon, niin kyllä se siitä lähtee. Seurataan peliä ja ollaan tarkkana. Niillä on käynyt tuuri ja saanu pari maalia läpi, mutta kyllä tästä vielä nouseaan. Nyt annetaan palaa pojat ja tehdään parhaamme, ollaan oikein kunnan vastus yhdessä, eikö niin! Palloa me ollaan tänne tultu pelaamaan, ja me tykätään siitä, näytetään niille!

Tämän jälkeen voidaan keskustella joukkueen motivaatiosta näiden puheiden perusteella. Molemmissa käsiteltiin samat ongelmat, mutta ilmaisu tapa oli eri. Voisiko tilanteen siirtää myös kotioloihin?

Teema: Auta lasta keskittymään ja kohdistamaan huomionsa

Teemaa voisi käsitellä harjoituksella, jossa ryhmälle annettaisiin jokin konkreettinen tehtävä, esimerkiksi perhekuvan piirtäminen tai kirjoita aiheesta oman perheen uhat ja mahdollisuudet. Tehtävällä itsellään ei ole suurta merkitystä vaan harjoitus lähtee siitä, että tehtävä annetaan hiukan epämääräisenä ja taustalle luodaan mahdollisimman paljon keskittymistä häiritseviä tekijöitä; esimerkiksi radio soimaan taustalle, kännykkä soi, puheluun vastataan ja puhutaan siihen kova äänisesti, valaistus on huono, materiaalit eivät valmiina jne. Pikku hiljaa häiriötekijöitä voidaan poistaa ja lopulta käydä keskustelua mitkä asiat vaikuttivat

työskentelyyn. Millainen olisi ideaalitalanne keskittyä? ja mitkä asiat kotiympäristössä hidastavat tai estävät lapsen keskittymistä.

Teema: Anna merkitys kokemuksille ja tunteille

Tätä teemaa voidaan avata keskustelemalla esimerkiksi siitä millaisia ovat vanhempien omat lapsuuden parhaat muistot ja kurjimmat muistot, ja mikä tekee niistä tärkeitä.

Voidaan keskustella myös tunteiden tunnistamisesta ja sanoittamisesta. Tätä voidaan harjoittaa esimerkiksi käyttämällä erilaisia sanoma- ja aikakauslehdistä leikattuja kuvia joissa ihmisillä on erilaisia ilmeitä. Pyydetään jokaista vanhempaa valitsemaan kuvien joukosta kolme kuvaa, ja jokainen saisi vuorollaan kertoa mitä kuvan ihminen hänen mielestään tuntee juuri tuolla hetkellä. Myös tämä harjoitus toteutetaan eriyttämällä tunteiden sanoittamisen harjoittelu omasta tilanteesta.

Teema: Laajenna ja rikastuta, syvennä ja selitä

Teemaa voisi lähteä avaamaan seuraavan tyyppisen harjoituksen kautta. Kangas pusseihin, joista ei näe läpi, voitaisiin laittaa erilaisia monimutkaisia esineitä, jotka olisivat vähän oudompia jopa aikuisille. Niitä saisi tunnustella pussin päältä, mutta sisälle ei saisi katsoa.

Lapsi on luonnostaan utelias. Moni on varmasti kokenut tilanteen ku lapsi kyselee miksi mikäkin asia tapahtuu. Asioita on helpompi ymmärtää ku saa niistä enemmän tietoa, kuten pussi esineiden kohdalla, mistä se on tehty, mihin sitä käytetään, missä ympäristössä sitä käytetään ja kuinka sitä käytetään.

Voidaan keskustella siitä miten lasta voisi osallistaa erilaiseen toimintaan? Ruoanvalmistuksessa siivouksessa omia vastuualueita? Lapsen voi ottaa mukaan seuraamaan esimerkiksi auton renkaiden vaihtoa kunhan turvallisuus on huomioitu. Lapsi oppii ja ymmärtää erilaisia asi yhteyksiä ja oppii jäsentämään tietoa. Hän kokee, että pääsee osalliseksi ja vaikuttamaan asioihin, mikä myös lisää itsetuntoa.

Teema: Auta lasta suunnittelemaan, säätelemään itseään ja oppimaan rajoja ja arvoja

Teema voisi alkaa käsittelemään esimerkiksi lukemalla aluksi otteita ympärimaailman säädettyjä voimassa olevia hullunkurisia lakeja. Keskusteltaisiin siitä kuinka niissä ei ole mitään järkeä, kun ei niillä ole järkevää syytä miksi niitä pitäisi noudattaa. Lakien säätäminen on iso ja pitkä prosessi, joku syy näidenkin lakien säätämiseksi on ollut.

Myös lapsesta voi joskus tuntua erilaiset säännöt ja rajoitukset hölmöiltä, jollei ymmärrä ja tiedä miksi niin ei saisi tehdä. Kotitehtäväksi voisi antaa harjoituksen siitä, että jokainen ei- sana pitää sisällään myös selityksen miksi. Tämä auttaa lasta ymmärtämään rajoituksia ja sääntöjä, mutta myös aikuisia kyseenalaistamaan omia sääntöjään, pohtimaan ajatusta "miksi ei"?